

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Юныгъом и 1-р —
шIэныгъэм и Маф

ТИЕДЖЭКИО,
СТУДЕНТ ЛЬАПIЭХЭР!
КIЭЛЭЕГЪАДЖЭХЭУ,
ГЪЭСЭНЫГЪЭМ ЫЛЪЭНЫКЪО
ШЫЛАЖЭХЭУ, ЕГЪЭДЖЭН
ЮФШIЭНЫМ ИВЕТЕРАНХЭУ
ЛЪЫТЭНЫГЪЭ
ЗЫФЭТШIХЭРЭР!

Анахь мэфэкл гушIуагъохэм зэу ащы-
щым — шIэныгъэм и Мафэ фэишI тыгу
кыддэгу тышгуфэгъушIо!

Непэ апэрэ классхэм арыхъащтхэм
апэрэу одыджыныр къафитеоитт.
ЕджанIэм щагъэкIоитт итгъэхэр ахэм-
кIэ яакъыл зыццэгъеуоитт, егъуэхэу
зыццеджэщтхэ, апэрэ текIоныгъэхэр
зыццашIыитт уахътэу хъуитт.

ИлъэсыкIэ еджэгъур зырагъэжэжэ-
кIэ Урысые Федерацием иеджэкIо,
истудент миллион пчъагъэхэр яныб-
джэгъухэм зэраIуIэиттхэм зэригъэгъу-
шIоиттым имызакъоу, ягъуэхъэр агъэ-
цэкIэнэу амал яIэитт.

Гъэсэныгъэ дэгъу ягъэгъотыгъэным-
кIэ Адыгеим ищыкIэгъэ амалхэр зэкIэ
IэкIэлтых. Илъэс кэс еджанIэхэм, гим-
назиэхэм, лицейхэм, колледжхэм, ин-
ститутхэм ыкIи университетхэм
еджакIохэмрэ студентхэмрэ арагъэ-
блэгъэжэжэ, ахэм шIэныгъэ куу зэрагъэ-
гъотыным амал афызхащэ.

ЕджэнымкIэ ыкIи научнэ IофшIэ-
нымкIэ гъэхъагъэу ишIушIыхэрэмкIэ рес-
публикэм ищыкIэ-пэуIэ нахьышIу
хъуным, социальнэ зынкъитыныгъэм,
тирегионрэ хэгъэгумрэ яэкономикэ
хэгъоныгъэ ишIуIахэ зэрэащыгул-
хэрэр зыкIи зыццашIуыгъэгъушIи.

ИлъэсыкIэ еджэгъур ишIуигъапIэ
ишIуфэгъушIэр лъэбжэу орыхъу!

Адыгэ Республикэм иеджакIохэм,
икIэлэгъаджэхэм псауныгъэ пыхъу
яIэнэу, яцыхъэ зытелъыжэу шIэ-
нхэу, еджэным, IофшIэным гъэхъэгъэ-
ишхэр аццашIыну афэтIэло!

Адыгэ Республикэм
и Президенту
ТХЪАКИУШЫНЭ Аслъан

Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо Совет — Хасэм и
Тхъаматэу Анатолий ИВАНОВ

Адыгеим и Президент УФ-м и Къэралыгъо Совет июбилей зэхэсыгъо хэлэжъагъ

УФ-м и Къэралыгъо Совету 2000-рэ
ильэсым Юныгъом и 1-м зэхашагъэм
ильэсипшI зэрэхъурэр хигъэуэфыкIыгъ.
Илъэс 200-кIэ узэкIэлэбжэмэ Урысые
империем иполитическэ шIэныгъэ апэ-
рэу ащ фэдэ цIэ зилэ орган кыхъхъэ-
гъагъ. 1810-рэ илъэсым Александр I-м
Къэралыгъо Советыр зэхэсэгъэным фэ-
гъэхыгъэ манифест кыдигъэкIыгъагъ.
УрысыякIэм итарихкIэ Къэралыгъо
Советыр УФ-м и Президент джэ шызэ-
хэсэгъэ совещательнэ органу щыт. Къэ-
ралыгъо хабзэм иорганхэм зедгъэштэ-
ныгъэ ахэлъэу Iоф ашIэным епхыгъэ Iо-
фыгъохэмкIэ къэралыгъом ипашэ ипол-
номочиехэр шIэныгъэм цыгъэцкIагъэ

хъунхэмкIэ ащ ишIуагъэ къэкIо.

— Илъэс 10-м кыкIоцI Къэралыгъо
Советым иIофшIэн зыфитегъэпсыхъэ-
гъагъэр тыхэгъэу хэгъоныгъэ егъэшIы-
гъэныр ары. Къэралыгъо тамыгъэхэм къа-
щегъэжъагъэу IэкIоцI политикэмкIэ про-
граммэ ыкIи документ гъэнафагъэхэм
ятегушIэн нэсэу Iофыгъуи 100-м ехъумэ
а уахътэм кыкIоцI ахэплагъэх, — хи-
гъэуэфыкIыгъ Урысые Федерацием и
Президенту Дмитрий Медведевым.

Урысые Федерацием и Къэралыгъо Со-
вет изичэзыу зэхэсыгъо зэгъусэхэу зэды-

зэхэсэгъагъ. УФ-м и Къэралыгъо Совет,
экономикэм игъэкIэжынырэ технологием
ылъэныкIыкIэ хэгъоныгъэ ащ егъэшIы-
гъэнымрэ афэгъэгъэгъэ Комиссием ахэт-
хэр профессиональнэ гъэсэныгъэм епхы-
гъэ Iофыгъохэу анахь мэхъанэшхо зэра-
тыхэрэм атегушIагъэх.

— Тэ апшъэрэ гъэсэныгъэм нахь ты-
дехъыхы. Ау ублэпIэ, гурыт професси-
ональнэ гъэсэныгъэм епхыгъэу Iоф зы-
шIэшт специалистхэм ташэкIэ, — хигъэу-
эфыкIыгъ Къэралыгъом ипашэ.

Дмитрий Медведевым зэрилъытэрэм-

кIэ, специалистхэр дгъэхъазырхэ зыхъукIэ
экономикэм фэныкIоныгъэу илэхэр кы-
дэтлгытэнхэ фае. Джаш фэдэу гъэсэны-
гъэм пае къатIупшъырэ мылькур зэрищы-
кIагъэм тетэу мыгъэфедагъэмэ зэрэмы-
хъушIыр пхъашэу къафигъэпытагъ, цыф-
хэм ежъ ашъхъэкIэ ахъшэу кыхъалъ-
хэрэр хэмыгъэу, зэхэуытэгъэ бюджетыр
мы илъэсым сомэ триллионрэ миллиард
850-м нэсыгъ.

Зэхэсыгъом икIэуэхэм къаегушIэзэ
Адыгэ Республикэм и Президенту
ТхъакIушынэ Аслъан хигъэуэфыкIыгъ
УФ-м и Къэралыгъо Совет кышIаIэтыгъэ
Iофыгъом мэхъанэшхо зэриIэр.

— ЗэкIэ еджапIэхэм зэхъокIыныгъэхэр
афэшIыгъэнхэ зэрэфаем иIофыгъо бэшIа-
гъэ кызыуцугъэр. ГухэкI нахь мышIэми,
апшъэрэ еджапIэхэм къаIатIупшъырэ спе-
циалистхэм IофшIэн агъотын альэкIырэл.
Ащ дакIоу народнэ хъызмэтым иотрас-
лэхэм кадрэ ныбжыкIэхэр афихъухэрэл.
А Iофыгъохэр зэкIэ, хэгъэгум шыкIорэ
модернизациер кыдэтлгытэгъэ, зэшIотхы-
шIых, — хигъэуэфыкIыгъ ТхъакIушынэ
Аслъан.

Адыгэ Республикэм и Президент
ипресс-кыулыкIу

Урысыем пэрытныгъэр щызыIыгъэхэм ащыщ

Урысые Федерацием иагропромыш-
леннэ комплекс иIофышIэхэм япроф-
союз итхъаматэу тыгуасэ республикэм
къэкIогъэ Наталья Агапковам ащ фэдэ
зэфэхысыжъ ышIыгъ.

Наталья Агапковар кызыкIэкIуагъэр а отрас-
лэм ипрофсоюзхэм яотчет-хэдзын конференциеу
ильэсифым кыкIоцI зэ зэхашэрэм хэлэжэным
пай. Ащ тегъэпсыхъагъэу Адыгэ Республикэм и
Правительствэ и Унэ АР-м и Премьер-министрэ
игуадзэу Алексей Петрусенкэм зэIуIэгъу ащ
щыдыриIагъ. Шъхъаихыгъэ зэдэгъушIэгъоу агро-
промышленнэ комплексым иIофышIэхэм яIо-
фыгъохэм афэгъэхыгъэм хэлэжъагъэх АР-м
мэкъу-мэщымкIэ иминистрэу Юрий Петровым-
рэ профсоюзхэм яорганизациехэм я Адыгэ рес-
публикэ чIыпIэ объединениеу «Адыгэ Респуб-
ликэм ипрофсоюзхэм я Федерацие» зыфилорэм
итхъаматэу Устэ Руслъанрэ.

(ИкIэух я 2-рэ н. ит).

Еджэныр рагъэжъэжы

КIэлэеджакIохэм, студентхэм
языгъэпсэфыгъо уахътэ аухыгъ,
непэ ахэм илъэсыкIэ еджэгъур
рагъэжъэжы.

Загъэпсэфыгъэу, акIуачIэ, яакъыл хэ-
хъуагъэу кIэлэеджакIохэр яеджапIэхэм
къаIуужыгъэх, якIэлэегъаджэхэм, яныб-
джэгъухэм аIуIагъэх, зэпэгъушIотагъэх,
зэфэгъушIожыгъэх.

Юныгъом и 1-р анахъэу зимэфэкIыр
апэрэу еджапIэм къаIохэрэр арых. Янэ-
ятэхэр, янэжъ-ятэжъхэр ягъусэхэу, къэгъэ-
гъэ Iэрамышхохэр алыгъэхэу ахэр еджа-
пIэм непэ екIуалэх. Сабый кIэракIэхэм
кыоджэ ыкIи кьэлэ урамхэр къагъэдахэх,
къагъэбах.

Непэ республикэм иеджапIэхэм апэ-
рэу кIэлэцIыкIу 4895-рэ къаIолIэшт,
апэрэу классым ихъащтых, еджэкIэ-тхакIэ

языгъэшIэштэу, шIэныгъэм хэзышIэштхэ
яапэрэ кIэлэегъаджэ IуIэштых. Ар са-
бийхэм къапэгъокIышт, ящыIэныгъэкIэ
яапэрэ урок зэхишIэшт.

КIэлэцIыкIуэхэмкIэ ар лъэбжэу мафэ
хъунэу тафэлъало!

ГъэрэкIо елбытыгъэмэ, мыгъэ апэрэ
классым кIуагъэр нэбгырэ 600-кIэ на-
хъыб. Ар хъугъэ-шIэгъэ гушIуагъоу щыт.
Адрэ еджакIохэм яхъылагъэу къэпIон
хъумэ, зэкIэмкIи непэ республикэмкIэ
нэбгырэ мин 75-рэ еджапIэхэм ачIэхъа-
жышIт. Ахэр ублэпIэ ыкIи гурыт еджэпIи
130-мэ, апшъэрэ къэралыгъо еджэпIитIу-
мэ, ахэм яфилиали 6-мэ, мыкъэралыгъо
апшъэрэ еджэпIитIумэ, гурыт ыкIи ублэ-
пIэ профессиональнэ еджэпIэ 15-мэ ачIэ-
хъажышIтых.

ЗэкIэ кIэлэеджакIохэм, студентхэм
шIэныгъэм и МафэкIэ тафэгъушIо.

СИХЪУ Гоцнагъу.

Урысыем пэрытныгъэр щызылыгъхэм ащыщ

(ИкIэух).

Наталья Агапковам зэрэхигъэуэфыкIыгъэмкIэ, мэкъумэщым имодернизацие икIэуххэм ащыщ Iоф ащ щызышIэхэрэр IуагъэкIынхэ фаеу зэрэхурэр, арышъ, цIыфхэм IофшIэн ягъэгъотыгъэным тегъэпсыхъгъэ регион программэхэм мэхъанэшхо яIэу щыт. Мы лъэныкъомкIэ Адыгеир зIофхэр анахъ дэгъоу щыт шюльырхэм ахъхъ, хигъэуэфыкIыгъ Алексей Петрусенкэм.

— Адыгеим и Президентэу ТхьакIуцынэ Аслъанрэ гъэцкIэкIэо хабзэм иорганхэмрэ лъэшэу анаIэ зытетыр къуаджэм социальнэ хэхъоныгъэ егъэшIыгъэныр ары. Тэ тIофхэмкIэ къэдгъэшIыпкъэжыгъ Адыгеир гъэхъагъэ зышIыр мэкъумэщ шюльырэу зэрэщытыр. Мары зэкIэлъыкIоу илъэсищ хъугъэщ гектар тельтэу лэжыгъэу къыхыжырэмкIэ ятIонэрэ чIыпIэр Урысыем шеубыты, ыпэ итыр Краснодар край закъор ары. Ащ фэдэ кIэухым кыфэкIонхэм пае хабзэм лъэныкъуабэ къызлэгъызыбытыр IэпыIэгъу къоджэдэсхэм аритыгъ, — кыIуагъ АР-м и Премьер-министрэ игуадзэ.

Урысые Федерациеим иагропромышленнэ комплекс иIофшIэхэм япрофсоюз итхъаматэ зэрэхигъэуэфыкIыгъэмкIэ, къуаджэхэм хэхъоныгъэ зэрэшIырэмкIэ Урысыем ишюльырымбэм Адыгеир ашъхъадэкIы. «Мэкъумэщым хэхъоныгъэ зришIырэм имызакъоу, кIочIэ ин зIлэ, джырэ технологиехэм атетэу Iоф зышIэрэ перерабатыващэ предприятиехэр къызэрэзэ-Iушъухыгъэхэм уимыгъэгъу-

шIон пIэахырэп. «Производители — переработчики» зыфиIорэ зэпхыныгъэм мэхъэнэ ин дэдэ иIэу щыт», хигъэуэфыкIыгъ Наталья Агапковам.

Мы зэIуагъэу мэкъумэщым ящыIэныгъэкIэ мэхъанэшхо зIлэ нэмыкI Iофыгъохэм кыащыуцугъэх: IофшIэныр къэухъумэгъэныр, цIыфым епсыгъэ лэжыпкъэ зыпкъ итэу етыгъэныр, агропромышленнэ комплексым иIофшIэхэм ыкIи ахэм якIэлэцIыкIухэм языгъэпсэфыгъо уахътэ тэрэуу зэхэщыгъэныр, еджапIэм джыри мыкIорэ кIэлэцIыкIухэр зыщыIыгъышIтхэр нахыбэу къызлэгъыгъэхэр. «Мэкъумэщым щылажъэхэрэр хэушъхъафыкIыгъэ цIыфых, арышъ, хэушъхъафыкIыгъэу ахэм афышIыгъээн фае», — кыIуагъ Наталья Агапковам. Адыгеим ипащэхэм ацIэкIэ Алексей Петрусенкэм хигъэуэфыкIыгъ профсоюз движением тапэкIи шIуагъэ къытэу Iоф дашIэным зэрэфэхъазырхэр. Профсоюз движением илъэныкъо шъхъалэ — негъэцIэ социальнэ-экономикэ Iофыгъохэу къэуцухэрэм язэшIохын тегъэпсыхъгъэ социальнэ зэдэлэжыныгъэм хэхъоныгъэ егъэшIыгъэныр — республикэм IэпыIэгъу шыратышIт. Шъугу къэтэгъэкIыжы: илъэситIу фэдизкIэ узэкIлэбэжымэ, Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакIуцынэ Аслъан Указэу «Хабзэмрэ профсоюзхэмрэ язэдэлэжыныгъэ гъэлъэшыгъэным ехылаагъ» зыфиIорэм кIэтхэгъагъ.

Адыгэ Республикэм и Президент ипресс-къулыкIу

Къуекъо Налбый ишIэжъ пчыхъэзэхыхъэ Москва щыкIошт

Къалэм и Мафэ Москва зыщыхагъэуэфыкIырэр илъэс 20 нахыбэу хъугъэп, ау анахъ мэфэкI кIэраклэу ар алыгъэ. Илъэс къэс, Юныгъо мазэм иапэрэ зыгъэпсэфыгъо мафэхэм атефэу, мыщ Iофтхъэбзэ зэфэшъхъафхэр щызэхъагъ: мэфэкI концертхэр, ермэлыкхэр, фестивалхэр. Хэти ежъ ышъхъэкIэ гъэшIэгъон горэ ахэм ахегъуатэ.

Ыпэрэхэм анахъэу мыгъэ къалэм и Мафэу агъэхъазырырэр Москва щыпсэурэ адыгэхэмкIэ Iофтхъэбзэ гъэшIэгъонхэмкIэ ушъэгъэшт. А зы мафэм, Юныгъом и 2-м, ахэр рагъэкIокIыштых ыкIи, мыщ зэрэщыхабзэу, цIыфыбэ ахэлэжъэшт.

Апэрэ Iофтхъабзэр — Москoвскэ дунэе тхылъ къэгъэлъэгъон-ермэлыкхэр — Урысые тхылъ индустриемкIэ анахыжъ ыкIи анахъ ин. Гуапэ хурэр мэхъанэ зIлэ Iофтхъэбзэ игъэкIотыгъэм апэрэ илъэсэу щымытэу адыгэ литературэр къызэрэщыгъэлъагъорэр, зэрэхагъахэрэр ары. ГъэрэкIо, социальнэ-экономическэ ыкIи социальнэ программэхэм я Фондэу Сергей Филатовыр зипащэм ыпкъ кыкIэу, дунэе ермэлыкым стенд щэгъэпсыгъагъ, ар адыгэ тхэкIо IэпIасэу Къуекъо Налбый фэгъэхыгъагъ.

Джы мы 2010-рэ илъэсым, Юныгъом и 2-м, сыхъатыр 15.00-м ВВЦ-м (навильонэу N 75-м), Москoвскэ дунэе тхылъ къэгъэлъэгъон-ермэлыкхэр зыщыкIорэм, Темыр Кавказым итхакIохэм ярасказхэр зыдэтхэ сборникхэу «Лес одиночества» («Зэкъомэз»)

ыкIи «Цепи снежных гор» («Къушъхъэ осхэм япшъэхъухэр») зыфиIохэрэм ялэтэгъэуцо шылэшт.

Гу зылыозгъатэрэр апэрэ сборникым ышIэ — «Лес одиночества» («Зэкъомэз») — Къуекъо Налбый иаужырэ повесть цIэу иIэр зэрагъэфедагъэр ары.

Юныгъом и 3-м, сыхъатыр 15.00-м щегъэжыагъэу 17.00-м нэс ВВЦ-м ипавильонэу N 75-м иконференц-залэу N 4-м щыкIошт адыгэ усакIоу, тхакIоу, драматургэу, зылашIэрэ общественнэ IофшIэшхуагъэу Къуекъо Налбый ишIэжъ пчыхъэзэхыхъэ.

Налбый иусэхэм кышщаджэштых, итворчествэкIэ докладхэр Адыгеим, Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм ыкIи УФ-м наука-мкIэ ыкIи искусствэмкIэ яIофшIэшхохэм кышщашIыштых. Налбый идраматургие техыгъэ сценическэ зарисовкэхэр УФ-м инароднэ артистэу Кукэнэ Муратрэ УФ-м изаслуженнэ артистэу Зыхъэ Зауррэ къагъэлъэгъоштых.

Ащ фэдэ бэрэ къыхэмкIырэм, мы илъэсым зы мэфэкI шапхэм къызэрэдилытэу, а зы чIы-

пIэм (ВВЦ-м) адыгэхэр зыхэлэжъэхэрэ IофтхъэбзитIу зэрэщызэхъащэрэм цIыфхэр щыгъэгъозгъэнхэр игъоу тIыгъагъэ. Тхылъ ермэлыкым имызакъоу, **Юныгъом и 2 — 5-м** Всероссийскэ къэгъэлъэгъопIэ гупчэм IэшIагъэхэм яя V-рэ Москoвскэ дунэе фестиваль щыкIошт. ТичIыпIэгъоу, ижырэ лъэпкъ Iэмэ-псымэ гъэкIэрэкIэгъэ дахэхэр зышIыр кIэлэ IэпIасэу ПатIыкIо Ай-дэмыр лъэпкъ IэшIагъэхэм яфестиваль хэлэжъэшт.

МэфэкI игъэкIотыгъэм цIыфхэм гъэшIэгъоныбэу щалъэгъуштым нэмыкIэу шIухъафтын гъэнэфаги кышщажэ — ар декоративнэ-прикладной искусствэмкIэ пкыгъо зэфэшъхъафхэм ащыщэу агу нахъ рихыгъэр ащэфын зэралъэгъыштыр ары.

Къалэм и Мафэу Москва щыкIоштым шIоигъоныгъэ зIлэхэр хэлэжъэнхэу ыкIи заплъыхъанхэу тигуапэу къетэгъэблагъэх.

АР-м и ШыкIоу УФ-м и Президент дэжъ ренэу щыIэм ипресс-къулыкIу

Шухъафтыныр Къыблэ Осетием нэсыгъ

2008-рэ илъэсым ишышъхъэу мазэ Грузиер Къыблэ Осетием тебани, зао ришIылагъ. Лажы, хъакы зимылэ цIыфхэр ащ хэкIодагъэх, нэбгырэ пчъагъэхэм шъобжхэр хахыгъэх, унэхэр, еджапIэхэр, сымэдджэщхэр, административнэ учреждениехэр, нэмыкIхэри зэхагъэтэкъуагъэх.

Гъэзетэу «Советская Адыгея» зыфиIорэм иIофшIэхэм мэзиим кыкIоцI ткъош республикэм ит библиотекэхэм апае тхылъхэр щаугъоигъэх, ащ фэшI акциеу «Цхинвал пэе библиотекэр» зыфиIорэ шIушIэ акциер щырагъэкIокIыгъ. Адыгеим щыпсэурэ цIыф лъэпкъ зэфэшъхъафхэм мы Iофтхъабзэм дырагъэштагъ ыкIи художественнэ, научнэ, кIэлэцIыкIу ыкIи нэмыкI литературэ тхылъ мини 5-м ехъу къаугъоигъ. Тиреспубликэ щыщ тхакIохэм ыкIи шIэныгъэлэжъхэм атыгъэхэр, яIофшIагъэхэр ахэм ахэтых.

Шышъхъэу и 29-м, чэщым, гуманитар шIухъафтыныр Къыблэ Осетием ращэ-

жыагъ ыкIи мафэм сыхъатыр 14.00-хэм адэжъ ткъош республикэм игъунапкъэ тхылъхэр зэрылъ автобусыр екIолагъ. ШIушIэ акциер зэхэзыщэгъэ гъэзетым илIыкIохэр мы чIыпIэм тIэкIурэ щытынхэ фаеу хъугъэ. Ащ кыхыкIыкIэ, Къыблэ Осетием игъунапкъэ шышъхъэу и 30-м, сыхъатыр 12.00-м ехъулэу зэпачыгъэ къоды.

«Советскэ Адыгеим» ижурналистхэу гуманитар IэпыIэгъум игъусэхэ Дмитрий Кизяновымрэ Валерия Ломешинамрэ ткъош республикэм ипащэхэм, цIыф къызэрыкIохэм залуагъэкIэшт, негъ ахэм ящыIэ-кIэ-псэукIэ зыфэдэм, гъэхъагъэу яIэхэм защагъэгъозэшт.

СИХЪУ ГоцIагъу.

Нэбгырэ пчъагъэ ыгъэделагъ

Адыгэ Республикэм хэгъэу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ къызэритырымкIэ, шышъхъэу и 23-м кышщегъэжыагъэу и 29-м нэс республикэм бзэджэшIэгъи 163-рэ щызэрахъагъ. Ахэр укIыгъэ Iофэу 2, цIыфым ыпкыны-лынэ шъобж хылыгъэхэр тырашагъэхэу 3, хъункIэн бзэджэшIагъэу 4, тыгуагъэхэу 41-рэ, гъэцIагъэ зыхэлэ бзэджэшIэгъэ 11, машинэр рафыжыагъэу 2, экономикэм ылъэныкъокIэ бзэджэшIэгъи 8, нэмыкIхэри. БлэкIыгъэ тхъамафэм Адыгеим игъогухэм хъугъэ-шIэгъэ 14 къатехъухъагъэу гъогу-патруль къулыкIуым ыгъэуэфыгъ. Ахэм нэбгыри 3 ахэкIодагъ, нэбгырэ 20-м шъобжхэр атещагъэхэ хъугъэ. Ешъуагъэу рулым кIэрысхэу водитель 18 къаубытыгъ.

Экономикэ бзэджэшIагъэхэм апэшIуекIогъэнымкIэ гъэорышIапIэу АР-м и МВД щызэхъагъэм икыулыкъушIэхэм поселкэу Тульгэм щыпсэурэ бзылфыгъэу бзэджэшIэгъэ пчъагъэ зезыхъагъэм иIоф джырэ лъэхъан зехафы. Мы бзылфыгъэм илъэс заулым цIыфхэр ыгъэдэлэхъэ, автокредитхэр аригъаштэщыгъ. ПравэухъумэкIо органхэм зэрагъэуэфыгъэмкIэ, бзэджашIэм нэужым машинэхэр ышъэжыштыгъэх, къакIэкIыр ахыщэр ежъ зэрэфаеу ыгъэфедэщыгъэ. Аужырэу ыгъэопIэгъэ бзылфыгъэу Мыекъопэ районим ит поселкэу Цветочнэм щыпсэурэм шышъхъэу и 26-м милициеим иIофшIэхэм закыфигъэзагъ. Ащ къызэриIуагъэм-

кIэ, зигугъу къэтшIыгъэ бзэджашIэм илъэлукIэ илъэсэу тызыхэтым банкым кылихыгъэ чIыфэмкIэ автомобилитIу ышъэ-фыгъэу зытыраригъэтхагъ. Хабзэ зэрэфэхъугъэу, автотранспортхэр бзэджашIэм псынIкIэу ышагъэх, ыгъэпIагъэм чIыфэу тельыр ыпщыныжыныу джы банкым квитанциехэр кыфегъэхых.

Шышъхъэу и 26-м Мыекъопэ ОВД-м иуголовнэ розыск икыулыкъушIэхэм машинэхэр езыфыжъэщтыгъэ бзэджэшIэ куп къаубытыгъ. Тикъэлэ шъхъалэ щыпсэурэ хъулыфгытIу чэщырэ къакIухъэзэ, урамхэм атет шагухэм адэт автомобилхэм алыплъэщтыгъэх, зи ащ арымыс зыхукIэ, рафыжъэщтыгъэ

е ясалонхэм арылъ пкыгъохэр аратыгъукIыштыгъэх. Следствием зэригъэуэфыгъэмкIэ, ащ фэдэ бзэджэшIэгъэ пшы пчъагъэ нэбгыритIу зэрахъагъ. Ахэм яунэхэр зауплъэкIухэм, атыгъугъэ автомагнитолэхэр, динамикхэр, сотовэ телефонхэр къарахыгъэх. ПравэухъумэкIо органхэм джырэ лъэхъан уплэкIлун Iофтхъабзэхэр лъагъэкIуатэх.

Шышъхъэу и 23-м Мыекъуапэ хъункIэн бзэджэшIагъэ щызэрахъагъ. Илъэс 15 ыкIи 16 зыныбжэ пшъэпшъэжыехэм утын арахыгъ. Мы бзэджэшIагъэр зезыхъагъэр ТэхъутемыкIое районим щыпсэурэ пшъашъэу илъэс 16 зыныбжы ары. Тикъэлэ шъхъалэ иплощадэу «Зэкъошныгъэм» дэжъ мы нэбгыришыр пивэ зэдешъохэу итыгъэх. Зэпшъэ-шъэгъуитIу алыгъ сотовэ телефонхэр бзэджэшIэ цIыкIуым ыгурихыгъэх ыкIи ахэр къагырихынхэ гухэлэ ышIыгъ. Нэужым илэгъу пшъашъэхэм утын арихыгъ, телефонхэри къызIэкIыгъэхъагъэх. Охътабэ темышIэу правэухъумэкIо органхэм бзэджашIэр къаубытын алъэкIыгъ. ХъункIэн бзэджэшIагъэ зезыхъагъэхэм уголовнэ пшъэдэкIыжэ арагъэхыныр къызщегъэрэр илъэс 14-р арышъ, ащ хъапс кыхыбын ылъэкIышIт.

Телерадиокомпаниеу «Адыгея» зыфиIорэм иIофшIэхэм Адыгэ хэку телерадиокомитетым итхъамэтагъэу Хъутыжъ Ким Къэншъао ыкъом идунай зэрихъожыгъэр гухэкIышхо ашъхъу ыкIи щымылэжыым иIахылхэмрэ пэблагъэхэмрэ афэтхъаусыхэх.

«Адыгэ макъэм» иIофшIэхэр гухэкIышхо ашъхъоу фэтхъаусыхэх гъэзетым изэдзэкIахэу Лышэ Саньет янэ дунаим зрехыжыгъэм фэшI.

НЕПЭ — ШІЭНЫГЪЭМ И МАФ

Цыф Іушхэм зэралорэмкІэ, сыдрэ къралыгъуи ибаныгъэ зэралытэрэр чІыдагъэу илэр арэн, акъыл кІуачІэу хэгъэгум илгыр ары. Ар кърэбгъэгъунэныр къралыгъо Іофэу цытын фае. Ары зышхъэ зылытэжыыр къралыгъом акъыл кІуачІэу илэр зылкІымыгъэкІыным, ар ихэгъэгум римыгъэкІыным, ац ІофшІэн амал ритыным зыкІапылгыр. Ац тетэу цымытмэ, къралыгъор этезы.

КІэлэеджакІом ичаныгъэ, игуетыныгъэ елытыгъэу шІэныгъэхэр зэригъэгъотынхэ ыльэкІышт. Ау кІуачІэ тыримыгъэкІуадэу ахэр зыпшэ ифэштхэр, Тхьэм зишІэ шІэгъошІоу кыгъэгъуэгъэхэри шыІэх. Ахэр зыхэтхэм ахэмыкІухъэхэу, уналэ атебгъэгъытэ, яакъылкІэ аукІочІыштым фэдиз гъэгъэкІэн яптызэ, Іоф адэпшІэн фае. Шыпкъэ, нэгырэ 32 — 35-рэ зэрыс класым ахэм уащыдэлэжъэн плъэкІышт. Адэ сыда шІэгъэн фаер?

Ащ иджэуап фэдэ мэхъу Урысые Федерацием и Президентэу Дмитрий Медведевым гурыт еджапІэ ппчъ сэнауыгъэ зыхэлъ кІэлэеджакІохэр кыхэгъэгъыгъэнхэмкІэ амал илэн фаеу зэрилытэрэр ыкІи ащкІэ кърэкуапІэу шыІэхэр кызырилохэрэр. Ащ елгытыгъэу еджапІэхэм яІофшІэни джы зэхашт, зишІэ шІэгъошІухэр игъом кыхагъэзынхэм, ахэм Іоф адашІэным,

дэу, республикэ целевой программэу «Адыгеим икІэлэцІыкІухэр» зышІэм шышІахъэу «ЗишІэ шІэгъошІу кІэлэцІыкІухэр» зыфиІорэм кызырэдильгытэу, мыгъэ сомэ мини 10

Акъыл кІуачІэм анаІэ тетышт

зырыз хъурэ премии 10 афагъэшъошагъ.

Зэратыгъэхэм ащыщых Теуцожь районымкІэ гурыт еджапІэу N 9-м шеджэрэ Бэшккъо Разыет, Адыгэкъалэ дэт еджапІэу N 1-м чІэсэу ТхьалІ Заринэ, Мыекъопэ профессиональнэ лицееу N 1-м шеджэрэ Даур Вячеслав, лицееу N 6-м икІэлэеджакІоу Алексей Потоц-

Ильэс заулэ хъугъэу, лъэпкъ проектэу «Гъэсэныгъэ» зыфиІорэм кызырэдильгытэу, гъэсэныгъэм, культурэм, искусствэм, спортым альэныкъокІэ ІэпІэсэныгъэ зыхэлъ ныбжыкІэхэр кыхагъэгъыцых ыкІи къралыгъо шІухафтынхэр аратых.

ары къралыгъо пащэхэм пшгъэрылгъэу кыагъэуцурэр.

Адэ хэта зишІэ шІэгъошІоу, акъыл кІуачІэу зиІэу еджэнымкІэ е нэмыкІ лъэныкъокІэ ІэпІэсэныгъэ хэлъэу алытэрэр? Ахэр яакъылкІэ зыхэтхэм кыахъшхэу, музыкэм, сурэтшыным, кърэшыном, ІэкІыб къралыгъуабзэхэм язэгъэшІэн, литературэм, хысапым, естественнэ наукэхэм ыкІи техникэм альэныкъокІэ талант зыхэлъхэр, ахэм язэгъэшІэн кызыфэпсынкІэхэу, ахэм афэшагъэхэр арых. Ащ фэдэ сабыйхэр зыхэтхэм кыахъшых, кыин кыащымыхъоу предметыр кыагурэІо. ЗэкІэ кІэлэцІыкІухэм зэфэдэ амалхэр яІэхэми, сэнауыгъэ зыхэлъхэм псынкІэу предметыр кыагурэІо, зыхэтхэм апэ ешых. Ахэм хъыонгъэ ашыным пае яакъыл кІуачІэу кыхыштыр кыдэпльытэзэ, хъушхъафыкІыгъэу Іоф адэпшІэн фае. Ау ащ тэ сыдигъо тыкыфэкІошт? АщкІэ сыд амала тиІэхэр? Къалэм дэт еджапІэу дэгъоу алытэрэм икІласс нэгырэ 30 исмэ, кІэлэегъаджэм сыдэуштэу зишІэ шІэгъошІухэм Іоф адишІэшт? Къоджэ еджапІэм икІласс нахъ сабый макІэ исми, ахэм хъыонгъэ ашынымкІэ нахъ амал макІэ зэралэр хэткІи шІэфэп. Арышъ, упчІэм упчІэр кыкІэлъэкІо. ГухэкІ нахъ мышІэми, джэуапыр кърэзытыштыр уахътэр ары ныІэп.

Къралыгъохэу тэ зызэдгъапшэхэрэм лІэшІэгъуныкъом ехъугъэу акъыл кІочІэшхо зиІэ сабыйхэм якыхэгъэщын, ахэм аныбжэ мэуцуфэ алыплъэгъэным Іоф адашІэ, лъэпкъым иэлитэ мыкІодыным дэлажъэх. А ІофшІакІэр бэшІагъэу японцэхэм кыагурылуагъ ыкІи сэнауыгъэ зыхэлъ сабыйхэм яегъэджен пае ахышэм шъхъасыхэрэп. Израиль ащ фэдэ кІэлэцІыкІухэм якыхэгъэщынкІэ ыкІи яегъэдженкІэ шІуагъэ кыгъэу егъэджен системэм Іоф щешІэ, ар къралыгъом ишгъэфэу кыегъэгъунэ. Ащ фэдэх

нэмыкІ къралыгъуабзэхэри.

Акъыл кІочІэшхо зиІэ сабыйхэр гурыт еджапІэм ыгъэразэхэрэп. Ащ кыхэкІэу, ахэм шъхъафэу Іоф адэшІэгъэнымкІэ Европэм икъралыгъохэм янахыбэм ыкІи США-м программэхэр яІэх.

Дунэе зэгъэгъэпшэнэу ашыхэрэм кызырагъэлыгъорэмкІэ, Урысыем икІэлэеджакІохэм лъэшэу уагъэгъушІонэу цытэп. 2003-рэ ильэсым ильэс 15 зыныбжъхэм я Дунэе зэнэкъокъу икІлэххэмкІэ хэгъэгъу 40-у зэнэкъокъугъэхэм тэ тикІэлэеджакІохэм я 25 — 30-рэ чІыплэхэр аубытыгъэх. Я 5 — 9-рэ класхэм арысхэр Финляндием, Эстонием, КыбІлэ Кореем якІэлэеджакІохэм ауж кынагъэх.

Пчъагъэхэм кызырагъэлыгъорэмкІэ, акъылышхо зиІэ сабыйхэм я Дунэе зэнэкъокъухэм Урысыем иныбжыкІэхэм чІыплэ дэгъухэр кыащахъэу пІон плъэкІышт. 2009-рэ ильэсым къалэу Бремен шыкІогъэ зэнэкъокъум дышгъэ медалий Урысыем икІыгъэ кІэлэцІыкІухэм кыщахыгъэми, командэ-

кыахыгъ. Ащ шеджэхэрэр непэ Урысыем иапшгъэрэ еджэпІэ анахъ дэгъухэм ачІахъэх. Джырэ уахътэ Москва дэт къралыгъо университетым, Санкт-Петербург дэт университетым, Москва дэт физикэ-техникэскэ университетым нэгырэ 30 ястудентых ыкІи яаспирантых.

Хысап еджапІэм чІэсхэр Дунэе конгрессхэу, конференцихэу, семинархэу Данием, Болгарием, Мексикэм, Москва ыкІи нэмыкІ чІыплэхэм ащІагъэхэм ахэлэжъагъэх.

Ащ фэдэу, апшгъэрэ къралыгъо еджэпІитІоу республикэм итхэм ястудентхэм гъэхъагъэу яІэхэми яугъэу кърэпшыным плъэкІышт. Ахэр наукэм, культурэм, искусствэм ыкІи спортым альэныкъокІэ дунэе зэнэкъокъухэм ахэлэжъэх ыкІи яІэпІэсэныгъэ кыащагъэлыгъо.

Гурыт еджапІэхэмкІэ 2009 — 2010-рэ ильэс еджэгъум ушгъэтын краеведческэ ІофшІагъэхэр кызырахабылІэгъэ Всероссийскэ зэнэкъокъум Мыекъопэ гурыт еджапІэу N 2-м икІэлэеджакІоу Ольга Чернышовам а І-рэ степень зиІэ дипломырэ къралыгъо шІухафтынрэ кышыфагъэгъошагъэх. Мыекъуапэ игурыт еджапІэу N 10-м чІэсэу Гъунэжъэкъо Саидэ ыкІи Мыекъопэ гурыт еджапІэу N 22-м шеджэу Дарья Вихор краеведениемкІэ Всероссийскэ еджэнхэм я II-рэ

материальнэу ІэпыІэгъу афэхъунхэм нахъ анаІэ тырагъэтышт.

Ау ар непэ кърэжъэгъэ Іоф пІомэ хэукъоныгъэ хъушт. Ильэс заулэ хъугъэу, лъэпкъ

кэр, Адыгэ къралыгъо университетым хэт гуманитар-техникэскэ колледжым шеджэрэ Уджыхъу Суандэ, искусствэхэм я Адыгэ республикэ колледжэу Тхьабысым Умарэ ыцІэ зы-

ИльэсипІымы кыкІоцІ АдыгеимкІэ талант зыхэлъ ныбжыкІэ 65-рэ хагъэунэфыкІыгъ.

проектэу «Гъэсэныгъэ» зыфиІорэм кызырэдильгытэу, гъэсэныгъэм, культурэм, искусствэм, спортым альэныкъокІэ ІэпІэсэныгъэ зыхэлъ ныбжыкІэхэр кыхагъэгъыцых ыкІи къралыгъо шІухафтынхэр аратых. Ащ фэдэу шышхъэІум икІлэххэм адэжэ ІэпІэсэныгъэ зыхэлъ ныбжыкІэхэу къралыгъо ІэпыІэгъу зэралытхэр кыхэзыгъэгъырэ комиссием зэхэсыгъо илагъ. 2006-рэ ильэсым Урысые Федерацием и Президент иунашъокІэ ащ фэдэ премие 5530-рэ ильэс кърэс аратынэу Урысыем шагъэнэфагъ. Ащ шышхэу 1250-мэ сомэ мин 60 араты, нэгырэ 4100-мэ сомэ мин 30 зырыз афагъэшъуашэ.

ИльэсипІымы кыкІоцІ АдыгеимкІэ талант зыхэлъ ныбжыкІэ 65-рэ хагъэунэфыкІыгъ. Федеральнэ премиехэм анэмыкІэу республикэ бюджетым кыхэкІырэ ахышэ шІухафтынхэри аратых. Ащ фэ-

хыерэм истуденткэу Дарья Лысенкер, Мыекъопэ къралыгъо технологическэ университетым шеджэрэ Абзэз ИсІхам ыкІи нэмыкІхэр.

Гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ Урысыем и Министерствэ иунашъокІэ Мыекъопэ районымкІэ гурыт еджапІэу N 27-м шеджэрэ Наталья Комаровам ыкІи Мыекъопэ гурыт еджапІэу N 17-м чІэс Сергей Вылцан къралыгъо премиеу сомэ мин 30 зырыз кыафэгъэшъошагъ. Арышъ, мы лъэныкъомкІэ ІофшІагъэ шыІэп пІон плъэкІышт. Ау тапэкІэ ар агъэлъэгъыныр ары къралыгъо пащэхэр кызыфаджэхэрэр. Ары гъэсэныгъэм иІофшІэхэм язэлукІэу шышхъэІум зэхашагъэри зыфэгъэхыгъагъэр. Гъэсэныгъэм инепэрэ системэ мы лъэныкъор анахъ шъхъаІэу цылыгъэгъэн, Іофыр чыжъэу кІорэ къралыгъо политикэу гъэпсыгъэныр

Тэ тиреспубликэкІэ ныбжыкІэхэм яакъыл кІуачІэу зышхыгъэІукІэрэ чІыплэу цыт Адыгэ къралыгъо университетым естественнэ-хысап еджапІэу хэтыр. Ащ ильэс 12 хъугъэ Іоф зишІэрэр. А уахътэм кыкІоцІ еджапІэм чІэсхэр Всероссийскэ олимпиадэхэм ахэлэжъэхэзэ, хысапымкІэ диплом 83-рэ ыкІи физикэмкІэ диплом 15 кыахыгъ.

хэм язэнэкъокъу Китаим ыкІи Японием якІэлэцІыкІухэм ахыгъ.

Тэ тиреспубликэкІэ ныбжыкІэхэм яакъыл кІуачІэу зышхыгъэІукІэрэ чІыплэу цыт Адыгэ къралыгъо университетым естественнэ-хысап еджапІэу хэтыр. Ащ ильэс 12 хъугъэ Іоф зишІэрэр. А уахътэм кыкІоцІ еджапІэм чІэсхэр Всероссийскэ олимпиадэхэм ахэлэжъэхэзэ, хысапымкІэ диплом 83-рэ ыкІи физикэмкІэ диплом 15

степень зиІэ дипломхэр кыащафэгъэшъошагъэх.

Гъэхъагъэхэр республикэм иІэхэми, ахэр нахъ зэкІэупкІагъэхэу, пшгъэрыл гъэнэфагъэм фэлажъэхэу ІофшІэныр зэхэщэгъэн фае. Ары кыхыгъэ ильэс еджэгъум гъэсэныгъэм иучреждениехэр зыдэлэжъэштхэр.

СИХЪУ Гоцнагъу.

Сурэтхэр Іэшынэ Аслъан кытырихыгъэх.

КІЭТХЫКІЫЖЬАКІОХЭР етэгъэблагъэх

Урысыем щыпсэурэ цыфхэм якІэтхыкІыжыныу 2010-рэ илъэсым щыІэщтым хэ-лэжэынхэм фэші ІофшілІэм Іухъэхэ зышІоигъохэр зыщыгъозынхэ фэе къэбархэр кы-хэтэутых. Ащ фэдэ шІоигъоныгъэ зІІэхэр мы ІофыгъомкІэ Адыгэ Республикэм статистикэмкІэ и ГъэІорышІанІэ иотделениехэр районхэм ащыІэхэм зафагъазэм хъуыт.

Адыгэ Республикэм истапуправление иІыкІохэр районхэмрэ къалэхэмрэ ащыІэхэм афэгъэхыгъэ къэбархэр.

иномер	статистикэм ирайон отдел ыцІэр	адресыр	телефоныр	щылэжъэрэ цыфхэр
1	ІыкІоу, уполномо- ченнэу Мыекъуапэ щыІэр	385000, къ. Мыекъуапэ Жуковскэм иур., 54, к 29	52-61-62	Охрименко Вера Борисовна
2	ІыкІоу, уполномо- ченнэу Ады- гэкъалэ щыІэхэр	385000, Адыгэкъал, Лениным иур., 31	(87772) 9-29-52	Дауне Людмила Александровна ЗекІогъу Марин Юсыф ыпхъу
3	ІыкІоу, уполномо- ченнэу Кош хъэблэ районым щыІэхэр	385400, Кошхъабл Зэкъошныгъэм иурам, 56	(87770) 9-12-09	Быжъ Марыет Нурбый ыпхъу ПщыунэлІ Адам Аскэрбый ыкъу
4	ІыкІоу, полномо- ченнэу Красно- гвардейскэ районым щыІэхэр	385300, с. Красно- гвардейскэ, Чапае- вым иур, 93,к.9	(87778) 5-25-06	Сокович Татьяна Архиповна Беляева Валенти- на Николаевна
5	ІыкІоу, полномо- ченнэу Мыекъопэ рай- оным щыІэхэр	385730, п. Туль- скэр ур. Советскэр, 40	(87777) 5-11-81	Хъатитэ Зубер Бэчы ыкъу Замалотова Люд- мила Георгиевна
6	ІыкІоу, полномо- ченнэу Тэхъутэмыкбье районым щыІэхэр	385100, къу. Тэхъу- тэмыкъуай, Лениным иур.	(87771) 9-61-12	Еутых Зарем Заур- бый ыпхъу Щэшіэ Хъамед Махъмудэ ыкъу
7	ІыкІоу, полномо- ченнэу Теуцожь районым щыІэхэр	385230, Пэнэжыкъуай, ур. Октябрьскэр, 21	(87772) 9-71-46	Дауне Людмила Александровна Іэшъынэ Рэмэзан Хысэ ыкъу
8	ІыкІоу, полномо- ченнэу Шэуджэн райо- ным щыІэхэр	385440, Хъакурынэ- хъабл, Шэуджэным иур., 13	(87773) 9-24-28	Хъакъунэ Асыет Рэмэзан ыпхъу Даур Аслъан Ас- кэрбый ыкъу
9	ІыкІоу, полномо- ченнэу Джэджэ райо- ным щыІэхэр	385600, ст. Джа- джэр, ур. Советскэр, 26	(87779) 9-13-76	Стахеева Елена Дмитриевна Сторожева Тама- ра Шакирзяновна

хашэрэ шыкІэм фэгъэхыгъэ инструкцииер, цыфхэм зэ-ряупчІыштыр, кІэтхыкІы-жынымкІэ документаиер, шэпхэ документхэр цыфхэм якІэтхыкІыжыны фэгъэхы-гъэхэр тэрэзу зэрэбгъэфедэштхэр;

— стационар участкэм, ин-структорскэ е переписной уча-сткэхэм кІэтхыкІыжыныным иІоф хэлэжэным пае къякІолэгъэ цыфхэм зэряупчІышты-хэр ыкІи переписной тхъапэхэм зэрадитхэштхэр;

— переписной тхъапэхэр хъа-зыр хъугъэхэр цыфхэр зыщып-сэухэр чыпІэхэм (адресхэм) адиштэу счетнэ участкэхэм атегошгъэнхэр;

— счетнэ участкэхэм якІэ-тхыкІыжыакІохэм агъэхъа-зыргъэ переписной тхъапэхэр контроль шыгъэнхэр;

— стационар ыкІи инструктор участкэхэм ащакІатхы-кІыжыгъэ цыф пчъагъэр къалытэжыныр, ахэм акІы-гъу документхэр зерищыкІа-гъэу гъэхъазыргъэнхэр;

— кІэтхыкІыжынымкІэ инструкторымрэ кІэтхыкІы-жыныпІэ участкэм иІэшъхэ-тетрэ унашъоу ашыгъэхэр гъэцкІэгъэнхэр;

— къалытэпІэ участкэхэм Іофшілэным ащыІыкІыжы-гъэхэм ачІыпІэ итыштхэр штэгъэнхэр;

фиденциальнэ къэбарэу къа-ІэкІэхъагъэхэр нэмыкІхэм аІэ-кІэмыгъэхъэгъэнымкІэ (ФЗ-у «О Всероссийской переписи на-селения» зыфіІорэм ия 8-рэ статья диштэу) пшъэдэжІыжы зэрахъырэр зыщамыгъэгъу-шэныр.

КІэтхыкІыжынымкІэ участкэм инструктор ышІэн фаехэр (ифункцие-хэр):

— кІэтхыкІыжыныным хаб-зуу хэлхэм, цыфхэм узэря-упчІыштым, кІэтхыкІыжы-нымкІэ документацием, нор-мативнэ документхэм афэгъэ-хыгъэ инструкциехэр зери-гъэшэнхэр;

— кІэтхыкІыжынымкІэ участкэр Іофшілэным зэрэфэ-хъазыр ыуплэкІуныр;

— цыфхэм тэрэзу яупчІы-хэмэ, къанэ щымыІэу кІэтхы-кІыжынымкІэ зэкІэри къыхы-рагъэубытэмэ ыуплэкІуныр;

— инструкторхэмрэ кІэ-тхыкІыжыакІохэмрэ яІофшілэн пэщэныгъэ дызэрихъэныр;

— инструкторхэм язаписной тхылхэм ищыкІагъэр адэт-хэгъэныр, инструктор участкэ-хэм кІэтхыкІыжынымкІэ до-кументхэр ащызэгурыгъэІо-гъэныр, стационар участкэхэм якІэтхыкІыжыакІохэм яІофшілэн зэхэщэгъэныр, кІэтхыкІы-жыныпІэ участкэм иунэ дежур-ствэр щызэхэщэгъэныр;

— кІэтхыкІыжыакІохэр яІофшілэн, цыфхэм зэря-упчІыштыр, кІэтхыкІыжы-нымкІэ документхэр зэрэб-гъэтэрэзыжыштым афэгъэ-сэгъэнхэр;

— мафэ къэс инструктор-хэмрэ кІэтхыкІыжыакІохэмрэ яІофшілэу ыуплэкІуныр;

— контролнэ документхэр агъэхъазыргъахэр (запол-неннэхэр) зэхэфыгъэнхэр, ин-структорхэм агъэхъазыргъэхэ материалхэр къалыхыгъэнхэр, кІэтхыкІыжыныпІэ участкэмкІэ кІэуххэр зэфэхысыжыгъэн-хэр, районым, къалэм кІэ-тхыкІыжынымкІэ яуполномо-ченнэхэм аІэкІэгъэхъажы-гъэныр.

Пэлъэ гъэнэфагъэкІэ Іоф зышІэщтыр тэштэх. Тяжэ кІэтхыкІыжыакІо Іофшілэныр зигунэхсэм.

ІофшілІэм Іухъэхэ зыхъукІэ **паспортыр, ИНН-р, страхо-вой свидетельствэр** аІы-гъынхэ фае. 2010-рэ илъэсым-кІэ кІэтхыкІыжыныр регъэ-кІокІыгъэным фэші пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ Іоф зышІэщт мыщ фэдэ лэжыакІохэр ищы-кІэгъэщтых: **счетнэ участкэ-хэм якІэтхыкІыжыакІохэр, инструкторхэр, кІэтхыкІыжыныпІэ участкэхэм янашэхэр.**

Счетнэ участкэхэмрэ стаци-онар участкэхэмрэ якІэтхы-кІыжыакІохэм чъэпыогъу ма-зэм и 8-м къыщегъэжыагъэу и 29-м нэс Іоф ашІэщт, инструкторхэм — чъэпыогъу ма-зэм и 4-м къыщыкІэдзагъэу шэкІогъу ма-зэм и 3-м нэс, кІэтхыкІы-жыныпІэ участкэхэм яІэшъхэ-тетхэм Іоныгъо ма-зэм и 13-м къыщыублагъэу шэкІогъу ма-зэм и 11-м нэс Іоф ашІэщт.

КІэтхыкІыжыакІом ип-шъэрылхэр:

— кІэтхыкІыжыныр зэрэзэ-хэщэгъэщтым фэгъэхыгъэ инструкциехэр дэгъоу зэригъэ-

шІэнхэр, цыфхэм яупчІызэ, кІэтхыкІыжынымкІэ докумен-тацием, шэпхэ документхэм ящыкІагъэр аритхэныр;

— цыфхэм япсэупІэ унэхэр зэригъэлэгъухэзэ, счетнэ уча-сткэхэм кІэтхыкІыжыныр ащызэхышэныр, мыщ дэжыым цыфхэм афэгъэхыгъэ къэбар-хэр къыугъоинхэр;

— счетнэ участкэм къыхи-убытэхэрэм кІэтхыкІыжыным ипрограммэ диштэу адэгущы-Іэныр, упчІэхэр аритыныр, къыраІуагъэхэр бланкхэм арит-хэжыныр;

— цыфхэм кІэтхыкІыжы-гъэхэм япчъагъэ къылытэ-жыныр, сопроводительнэ до-кументхэм зерищыкІагъэм те-тэу аритхэжыныр;

— инструкторхэм къыра-Іорэр ыгъэцкІэныр;

— кІэтхыкІыжынымкІэ тхъапэхэр, документациехэр ыгъэфедэгъэхэр къэухъумэ-гъэнхэмкІэ, цыфхэм ахэупчІы-хэ зэхъум конфиденциальнэ къэбарэу къыІэкІэхъагъэхэр нэмыкІхэм ямыгъэшІэгъэ-нымкІэ Всероссийскэ кІэтхы-

кІыжынымкІэ ФЗ-у щыІэм ия 8-рэ статья диштэу пшъэдэ-кІыжы зэрихъырэр зыщыгъэ-гъушэ хъуцтэп.

Стационарнэ участкэм икІэтхыкІыжыакІо ышІэн фаехэр:

— кІэтхыкІыжыныр зэрэзэ-

— кІэтхыкІыжынымкІэ тхъапэхэмрэ документацием-рэ къэгъэнэжыгъэнхэмкІэ, цыфхэм яупчІыхэ зэхъум кон-

Узэфэзыщэн зылъякIыщтыр нахьыб

Быслымэн диным пыцэгъэ ныбжьыкIэхэр щыIэ-ныгъэм кызыдихьыр зэхъокIыныгъэхэм нахь чанэу ахэлажэу хъугъэ. Культурэм, спортым, пуныгъэм афэгъэхьыгъэ Юфыгъохэм яшуагъэу къащакIорэр тинэрылэжъу.

НэкIмазэр рагъэжэным ыпэкIэ футбол цIыкIумкIэ Адыгэ Республикэм изенэкъокIухэр МыекIуапэ апэрэу зэрэцIуагъэхэр тцыгъуншэжырэп. ЗэIукIэгъумэ тшIогъэшIэгъонэу тиялгъыз, адыгэ гуцыIэжхэр футболым еплъырэмэ къалоу зэхэтхыгъ.

Ары, нэбгыришэ зыгъэда-лорэр нэбгыришэ арас. Адыгэ Республикэм Краснодар краимрэ ащыпсэурэ быслымэнхэм якомандэхэр зызэдешIэхэм, АдыгэкIалэ, МыекIуапэ, Кошхьаблэ, Мэфэхьаблэ, Ермэлхьаблэ, нэмыкIхэм къарыкIыгъэмэ уащытхунэу зыкIагъэлэжъуагъ. Футболистхэр зэхэакомэ лъэшэу афэрэзагъэх.

— Узыщыпсэурэр къэууыныр тэрэзылп, ау зытетыр къэпIоныр нахьышIу, — игушысэмэ ташегъэгъуазэ АдыгэкIалэ икомандэ икIэлэпчъэIутэу, хирург IэпIасэу Хэжэ Муратэ. — Шьоным пыцэгъэ ныбжьыкIэу тиреспубликэ щыпсэурэр макIэп. Автомобиль зэуткIхэм кIалэу ахэIуадэрэр бэ. НахьышIуба футбол, волейбол, баскетбол ешIэнхэр?!

Футболист анахь дэгъухэу кыхахыгъэхэ Тао Мурат, ШьхьащэкIо Ким, Хэжэ Мурат.

Спорт лъэпкъэу кыхахын алъэкIыщтыр зэп ыкIи Iлоп.

— Динымрэ пуныгъэмрэ зэпхыгъэх, — еIо Кошхьаблэ икомандэ щешIэгъэ Тао Муратэ. — ТикIуаджэхэм нахьыбэрэ пчыхъзэхэхэ гъэшIэгъонхэр, спорт зэнэкъокIухэр ащызэхарэщэх. ЗэIукIэгъумэ ныбжьыкIэхэр чанэу ахэлэжэнхэм пае динлэжхэм, къоджэ псэупIэмэ япашэхэм, нэмыкI кIэщакIохэм зэпхыныгъэу зэдырIэр агъэпытэн фае.

Тао Муратэ футбол ешIэгъухэм захэлажэм, къэлапчъэм Iэгъуаор зэкIэмэ анахьыбэрэ дидзагъ. Хэжэ Муратэ «КъэлэпчъэIут анахь дэгъу» зыфилорэ щытхуцIэр кыфауысгъ. ШьхьащэкIо Кимэ футболлист анахь дэгъоу алъытагъ. Нэбгыришми хэушъхьафы-

кIыгъэ кубокхэр афагъэшъошагъэх.

Кошхьаблэ икомандэ щешIэ-

гъэхэ Миндыу Артуррэ Мэрэ-тыкIо Мухьарбийрэ футболым изакъоп ашIогъэшIэгъоныр. Быслымэн диным пуныгъэмкIэ шуагъэу кытырэм мэхьэнэ гъэнэфагъэ раты. Тилъэпкъ шэн-хабзэхэр къэухъумгъэнхэм фэгъэхьыгъэу Адыгэ Республикэмрэ Пшызэ шьолыррэ ащыпсэурэ быслымэнхэм ямуфтIеу Емыж Нурбий кыIуагъэм дырагъаштэ. НыбжьыкIэхэр диным, культу-рэм нахьышIоу апыщэгъэнхэ фае.

НэкIмазэр зытекIыкIэ, бжы-хьэм АР-м ыкIи Краснодар краим ащыпсэурэ быслымэнхэм спорт зэнэкъокIухэр зэхэ-сэнхэ ямурад. Ар Iофыгъо дэгъукIэ тэлыгъэ, кIэщакIомэ шIоу щыIэр къадэхъунэу Тхьэм тафелъэлу.

САХЬИДЭКЪО Нурбий.

Анахь дэгъоу ешIагъэмэ ащыщ футболлистым Емыж Нурбий фэгъушIо.

Кошхьаблэ ифутбол командэ хэтхэм ащыщхэмрэ динлэжхэмрэ.

ДИН ШЭНЫГЪЭМРЭ НЫБЖЬЫКIЭХЭМРЭ

Непэ щыIэныгъэм утэзыгъэлэжъукIынэу, узыIэ-нызыщэнэу хэтыр бэ. ГухэкI нахь мышIэмэ, тиныб-жыкIэхэм мымакIэу ахэтэлъагъо шьон пытэхэр, кIэныр зыгъэфедэхэрэр. Мыхъун зекIуакIэхэр кызыха-фэхэрэр тилэх. Диным пылхэр ахэм дамыхьыхъу гъогу зафэм рэкIох, шIумрэ гукIэгъумрэ язехьакIоу щытых. Диным икIежъанIэ, ащ лъапсэу иIэм, тилъэпкъ кызытэнымыкIэ ныбжьыкIэхэм анаIэ зытырадзэн фа-ехэм къатедгъэгъуылагъ Адыгэ Республикэм ыкIи Пшызэ шьолгъыр ащыпсэурэ быслымэнхэм ямуфтIеу Емыж Нурбий.

Диным зы лъапсэ иIэр

Дунэе хабзэ хъугъэу щыIэ-ныгъэм шыахыгъэ динхэм лъапсэу яIэр зы: Iэдэбныгъэм, мамырныгъэм, зэфэныгъэм цIыфыр афэлэжъэныр ары. Динхэм лъапсэу яIэр Пегъым-барэу Адэм кышьежъагъ. ЩыIэныгъэм кышьефедэщтыр зэрытыгъэ свитки 10 (нэкIуб-гъо) Алахьталэм кыфигъэкIогъагъ. Ащ цIыфхэр зэрэмыу-кIынхэу, дахэу зэфыштыгъэхэу, Алахьталэм дунаим кыты-ригъэхъуагъэхэм зэрадзе-кIоштыр итыгъ. А лъэхъаным цIыфым ищыIэныгъэ макIэ щыщыкIэгъэщтыр Алахьталэм кырытыгъагъ. Ащ буж, лы-кIуатэ къэс, цIыфым иакыл, ищыIэныгъэ зэрахьорэм елгытыгъэу, Алахьталэм ди-

ным кыыхыгъахьомэ, нахь лъэ-шэу кыгъэпытэгъэ Торэри, Библиери, КъурIанри зым зыр ипыдзэжыныу, зым зыр ихэ-гъэхъожыныу кырегъэхы.

Цыфыр дунаим тыриIэтыкIыгъ

Алахьталэм цIыфым акъыл кырытыгъэшъ, кIочIэшхо иI. Дунаим тетыр зэкIэ ыгъэфедэн елгъэкIы. Торэм, Библием, КъурIаным зэрарытхыгъэм фэдэу дунаир дгъэпсэуалъэмэ, мамырэу тызэдыщыIэшт. Тыгъоным, бзэджэшIэным, цIыф гъэщыкIуным ахэмгытхэу, акъыл-лэу, амалэу яIэр агъэфедэзэ зэрэщыIэнхэ фаехэр тиныбжьы-кIэхэм къагурыIонэу тыфай. КъурIаным кызырэщиIорэм тетэу цIыфым акъылэу, амалэу кырытыгъэхэр ыгъэфедэхэзэ,

Дэгъум уфепIу

зэзэгъыныгъэ тазыфагу илэу, бзэу Iулгъым емылгытыгъэу, «цIыфы» зыцIэ псэуми тызэ-дэлэжэн фае.

Алахьталэм кыIуагъ: «Адэм-рэ Хьаомрэ къатекIыгъэхэр, шIу шьузэрэлэжъу, шьузэрэ-лыт! «Цыфы» зыцIэр дуна-им тесIэтыкIыгъ». Уашъуи, тыгъи, чIыгуи, жыбгъи, ошхи, псыхэри Алахьталэм кызыфигъэшIыгъэр цIыфыр ары. Ащ фэдиз шIур Тхьэм кызыр-тыгъэ цIыфхэм сыд пае тызэ-пын, тызэгуремыIон фая?

Шьыпкъагъэ хэлъэу ылэжъын фае

Цыфым ригъэжэгъэ Iофым шьыпкъагъэу хэлъыр пхыри-щын фае. Iофым хылагъэ, тыгъуагъэ зыхаплъхьэкIэ кIэкIы-рэп. Джащ фэд диньыри. Непэ диным пылэ ныбжьыкIэхэр КъурIанымрэ Пегъымбарым кыIуагъэхэмрэ атетхэу ар алэжъын фае. Мыхъо-мышIа-гъэу Темыр Кавказым ичIыпIэ зэфэшъхьафхэм къащыхъугъэу

зэхэтхыхэрэр быслымэн ди-ным ихьакъыххэп.

«Джэхьадмэ анахь иныр цIыфым ежэ инэф, ыпс, ыгу, гъогу къабзэ ар тетыныр ары. Джэхьадмэ анахь цIыкIур Iашэр ары» — ыIуагъ Пегъым-барым. Уикъэралыгъо, уи-лъэпкъ е пшъхьэкIэ зыкъэу-ухъумжыныгъэ ары Iэшэ джэ-хьадыр. Iашэр къэпштэн узы-фитыр уиукIынэу пый кы-зыпфакIокIэ ары. Ащ дэжым уеупчIын фае: «Сыд сызыфэб-гъэпырэр? Ори сэри тылэжэн тыфит. Iуми тышъхьафит». Шэ епIуагъэу кызыомыдэIу-кIэ, джашыгъур ары Iашэр кыптезыщыгъэр уукIын узы-фитыр. УукIыгъэм сабый цIы-кIу иIэмэ, ар такъыры охъуфэ-кIэ пIуужыныу щыт. Иунагъо уиягъэ ебгъэкIын уфитэп. Иунэ, имыльку шIобгъэкIодхэ хъу-штэп.

НыбжьыкIэхэу диным пы-хьэхэрэм янэ-ятэхэр гумэкIын-хэу кызыхэкIырэр кытпэб-лэгъэ республикэхэм къащы-хьурэ гумэкIыгъохэр ары. «Дин-лэжъым ышъхьэ икIэбзэны-гъэкIэ, изекIуакIэкIэ, ишэнкIэ, шIу псэумкIэ щысэтхыпIэу

щытын фае», — кыщелэ КъурIаным.

Непэ ныбжьыкIэу мэщытым къакохэрэм шэпхэ къабзэу Алахьталэм КъурIаным кы-щигъэлэжъуагъэр замыгъэ-цакIэкIэ, шьорышIыгъэ, зэмы-зэгъыныгъэ къахафэ зыхъукIэ, джэхьанэмыр ары якIуапIэр. Тимэщытхэм ныбжьыкIэхэр бэу къаIуалIэхэшъ тэгъушIо, тэгъушхо. Ахэр шэпхэ къабзэ-хэм атетынхэ фае. Мэзэ зы-тIушым мэщытым къакохэр-рэм диньыр ашIэу къащэхъу. Ар тэрэзэп. ЗэкIэмэ анахь Iофэу тилэр тиныбжьыкIэхэр мамыр-хэу, тэнэмэ гухэкI нэпсыр ра-мыгъэхэу, тисабыймэ лъыпсыр амыгъахъу, рэхьатныгъэу ти-хэку илгыр илгъэсыбэрэ къэты-ухъумэныр ары. Ауштэу ты-щыIэным пае тиныбжьыкIэхэр зэфэныгъэм игъогу тетхэу псэ-унхэ фае. Мыхэм кытIэкIэ-хъухьэхэрэр ягушысэнхэу ты-фай. Тиреспубликэ мамырэу илгыр дгъэпытэным, ар къэты-ухъумэным тызэдыдэлэжэн фае, ар типшъэрылъ шъхьаI.

ДАУТЭ Анжел.

Даурхэм ялЫбланэхэр

(Къызыкълэтыклогэр шышгъэу и 31-м къыдэкълэу ит).

Батыр ыкъо Хьазрэт

Хьазрэт Батырович! Зыцлэ адыгабзэклэ, зятэ ыцлэ урысыбзэклэ къатлозэ ллэу тызаджэщтыгъэр Адыгэ къэралыгъо клэлэгъэджэ институтым илъэситфэ тычлэсыфэ анахь клэлэгъэджэ гъэшлугъэу тилагъэхэм ашыщыгъ. Лы дэхэ зэклужэу, шэн гъэтлылгыгъэу хэлъымклэ уехъопсэнэу, сыдигъуи шыабэу гушыцлэу, изеклоклэ-шыклэхэр ренэу шысэ-техыплэхэу ары тигукъэкълэжэ а адыгэлл хьалэмэтыр непэ къызысыгъэм къызэрэхэнагъэр.

Зигугъу къэсшынуу къезгъэжыгъэр бэмэ къашлагъэу сэгугъэ. Ары, джа Адэмые къуаджэм пылъ хышгъэр зыгъэдэхэрэ ллэкъо шлагъэу Даурхэм лышлэ пчъагъэу къахкълэжэхэм ясатырэ хэт Хьазрэтэу Батыр икклэхэ Алджэрыерэ Налбыйрэ аш зыфаслорэр. Ары, клэлэгъэджэн Юфым къыгъэшлагъэм инахыбэрэ уахытэр фэзыгъэлэжыгъэ, тыхэгъэгу пый мэхъаджэр заоклэ къызыфелым, якъоджэ клэлабэхэм афэдэу дзэ шыащэр зыщыллэ, Теклоныгъэшхор къытфидзыхыгъэ дзэкклэ лыхыужэхэм ясатырэ хэтыгъэ Даур Хьазрэтэу тышмыгъушэныр къэзылэжыгъэр ары зыфаслорэр.

Зэо гугъым сызыхахъэм, къэбарэу сишлэжэ къыхэнагъэ горэм сшгъэ зыкыриджэжыгъ. Илъэс 55-м ехыкклэ узекклэбэжымэ, АКЪПИ-м тычлэсэ, сыхьат еджэгъуэр зэрэтыхыгъэмклэ макъэ къэзыгъэлугъэ одыджыным шагум тыкырищыгъэу клэлэ заулэ тызэхэтэу зэо Юфхэм татэгущыцлэщтыгъ. Зэмызэгъыныгъэ горэ тазыфагу къыхагъэу тызэрэгъэгущыцлэ, адыгабзэмклэ тезыгъэджэрэ Даурыр шагум къыдэхъагъэу къэлэгъуагъ. Благъэу къызытэкълуаллэм, къытхэтхэм ашыщ зыфигъази еупчылгъ:

— Хьазрэт Батырович, заом ори ушылагъэба?

Упчлэу ритыгъэм зэрымыгъэрээрэм имэкъэгъэу мо лы нэгъу фыжэ къабзэм ынэгъушхыгъэм плыжышхэ тлэкълэ къахъагъ. Сыдигъуи зэрехэбзагъэу, лъэшэу Юфы зыригъэшлэу джэуапыри къытыжыгъ:

— Сышылагъэп сэ, икубыплэм сыхэтэгъэ нахь. Адыгэм «сышылагъ» зилоклэ, къиклын ылъэкълыштым уегупшысэна фае. Ушылагъэмрэ ухэлэжыгъэмрэ зетекых, уклэу зыгорэм укьеплэу къэбгъэзэжымэ ушылагъ, ухэтыгъэр фэшхыаф.

Ары, 1914-рэ илъэсым къэхъугъэ Хьазрэт къоджэ клэлэгъэджэ ныбжьыклэу 1941-рэ илъэсым ишышхыгъэу мазэ и 15-м Дзэ Плыжыкым къулыкъур щыхынуу ащэгъ. Зенитнэ артиллерием фэгъзэгъэщтыгъэр зышагъэхъахыгъэрэ училищэр къалэу Краснодар дэтыгъэр охыгъэ гъэкълэжыгъэклэ къырагъэу, 1942-рэ илъэсым имзэе мазэ апэрэу фронтым лухагъ. Къалэу Ростов-на-

Даур Хьазрэт.

Дону шыригъажы, Прагэ зыцгъэ гъогу кын кыхыгъэу зэо мэшолыгъае пхырыкълэжэр зэпичыгъ. Апэ Къыблэ-Къоклыплэ фронтым взводым икомандирэу къулыкъур щыхыгъэ, зэуабэхэм ахэлэжыгъ. 1944-рэ илъэсым я 4-рэ Украинскэ фронтым хэхъэрэ полкхэм ашыщ связымклэ пэщэныгъэ щызэрихъэзэ, изэо гъогу лыгъэклогъагъ. Тидзэхэм пыир иб рагъэзыхыагъэ, теклоныгъэр къызыдах нэужа адэмые клэлэм заор ыухыгъагъэп, Чехословакием игупчэ къалэу Прагэ пыеу зыкызытынэу фэмыехэм заоу шарашыллэжыгъагъэм и Хьазрэт хэлэжыгъ.

Икъоджэ гупсэу Адэмые Даур Хьазрэт зэо ужым къызэгъэзэжым, зэрэкапитаныр къэзыушыхыгъэ тэмэтэльхэр телыгъэх. Къыхэжыу-укълыштыгъэх ыбгъи наградэ зэфэшхыафхэу заом къыщигъэхъагъэхэр: Жыогъо Плыжыкым иорден, Хэгъэгу заом иорденэу я 2-рэ степень зилэр, медаль пчъагъ.

1945-рэ илъэсым Ионыгъо мазэ къышгъэжыгъэу къыгъэшлэжэ уахытэм Даур Хьазрэт ишылэныгъэ анахыгъэу зыфигъэлэжыгъэр народнэ гъэсэныгъэр ары. Къыхэкълэжэх илъэхэр Адыгэ клэлэгъэджэ училищым идиректорэу, Адыгэ хэкум народнэ гъэсэныгъэмклэ иотдел ипашэу. Анахь охътабэрэ зыщылэжыгъэр Адыгэ къэралыгъо клэлэгъэджэ институтыгъэу джы университет хужыгъэр ары. Ригъэджагъэхэм, Юф зыдишлагъэхэм агу ар къызэринэжыгъэр цыфышлэу дэдэу, гъэсэныгъэ Юфым лъэшэу фэлэп-ласэу, хэти Юпылэгъу фэхъуным ренэу фэхъазыгъэр ары.

Сэри илъэситфэ сыригъэджагъэш, Хьазрэт Батырович гужыгъэу, ынэгъу чэфыгъом къыбгынагъэу слэгъугъэп. Сыдигъо гушыцлэу къыпфэхъугъэм, бэкклэ унахыкълэми, ежым зыпфигъадэу, зыптыримылэтыкълэу узгъэгумэкълэры цыплэм къыпфизехыфыщтыгъ.

— Хьазрэт Батырович тятэм фэдэу адыгэ купэу тызэдэджэщтыгъэхэм къытфыщытыгъ, — къыздалэ 1958-рэ илъэсым институтыр къыздэсыухыгъэхэ Мамый (Пэнэшгъу) Любэрэ Лэупэкклэ (Нэгъуцу) Тэмарэрэ. — Ренэу нэгущлоу къытхэхъыщтыгъ. Лытэныгъэ ин фэтшлэу тэри тыпэгъокълыщтыгъ.

Цыфышлэу дэдагъ. Адыгабзэм фэгъэхыгъэу тигъэшлагъэри маклэп. Тыгу икълэреп, шлуклае шлагъэу къытхэмытыжым, институтым шызэдэджэклогъэ илъэхэр гукъэкълэжэ дахэхэу тигъашлэ къыщыздэгъэхъагъ.

Даур Хьазрэт егъэджэ-клогъэу зэрэщытыгъэм даклогъэ, адыгэбзэ шлэныгъэми илахыгъэу хылъхыагъэр маклэп. Адыгабзэмклэ еджаплэхэм зэращырагъэджэщтыгъ учебник пчъагъэ ыгъэхъазыгъ.

Къыхэзгъэщы сшлэи-гъу Хьазрэт ипшгъэшэ Людмила Цыплениковар ятэ игъогу зэрэрыклогэр. Ти-адыгэ купклэ къытхэтэу ари институтым къышхыддеджагъ. Илъэсыбэ хъугъэу ятэ зыщылэжыгъэ Адыгэ къэралыгъо университетым ащи шырегъаджэ.

Непэ АКЪУ-м адыгэ филологиемклэ икафедрэу Даур Хьазрэт зыщылажыгъэщтыгъэм икклэгъэджэ шхыалэу Долэ Рузанэ игукъэкълэжэхэм и шыащызгъэгъозэн: «Адыгэ къэралыгъо институтым тыкычлэхъанэу адыгабзэр ттын зэхъум, апэ дэдэ Даур Хьазрэт тылу-клагъ. Ау нахь дэгъоу ар къызытшлагъэр ыкклэ шлэу зытлэгъугъэр тыригъаджэ зэхъур ары. Тэ аужырэ студентхэу ащ илагъэхэм тащыщ. Къытклэ-лыкълугъэхэр Хьазрэт Батырович ригъэджэнхэу хъугъэп. Иофшлагъэхэр ашлэщтыгъэх нахь мышлэми, ежыыр алъэгъугъэп. Тэ ащ Юф къызэрэддишлэнуу хъугъэр насыпгъэу зыфэтэлэгъужыгъ. Сыда плэмэ Хьазрэт Батырович гушгъэбагъэу, цыфыгъэу, гүфэбэныгъэу хэлъыгъэхэм афэдиз зыхэлэ цыф джыри тырихыла-лагъэп. Илъэс пчъагъэхэм къа-клогъэу ымакъэ Иэтыгъэу къыддэгущылагъэп. Гъэтлы-лыгъэу, шыабэу дгъэтэрэзын фаери, дэгъоу тшлагъэри къыдгуригъаолыщтыгъ. Непэ тырымгъаджэми, ащ пае къыгъанэщтыгъэп, тызычлэ-сым къа-клогъэу е ыпэ тыкыфагъэмэ тыкыгъэгущыти, тилофхэм язытет къыкълэупчлэщтыгъ. Зэкклэми джарэуштыгъэ къытфыщытыгъ. Сыдигъо ты-луклагъэми, нэшхъэу тлэгъу-щтыгъэп. Ынэхэр къыгушлуклэхэу, щхыпэр ынэгъу къеклугъэу джары Хьазрэт Батырович тыгу къызэринагъэр».

Яунагъокклэ Даур Хьазрэт изакъоп зилыгъэ Хэгъэгу зэошхом шызыушэтыгъэр. Ышнахыжэ Алджэрые заом ыпэкклэ къэралыгъо гъунапкъэр къэзыгъэгъунэхэрэм ахэтэу къалэу Брест дэжэ дзэ къулыкъур щыхыштыгъ. Апэрэ зэо мафэхэм ар фэхыгъэ. Ятлонэрэ ышэу Налбый дзэ-клогъэу гъогу кын заом къыщызэпичи, 1945-рэ илъэсым Адэмые къыгъэзэжыгъагъ. Ыш Хьазрэт фэдэу, зэкклэ къыгъэшлагъэр плэми хъунэу, клэлэгъэджэ Иофшлэным ащ фи-гъэлэжыагъ.

Джащ фэдагъ Даур Хьазрэт. Ицыфышлугъэ бэмэ зэхашлэщтыгъэти, лытэныгъэ фашы-

щтыгъ. Непи ар зигукъэкълэ-жыкхэм шлуклэ къызыхэжы-уклэу тичлэгу тетыр маклэп.

Айдамыр ыкъо Ибрахим

Адэмые шыщ Даурхэм ялакъо ыцлэ дахэкклэ ралоным фэзыщагъэхэм зыклэ ашыщ Ибрахимэ. Заом ыпэкклэ Мые-къуапэ дэт мэкъумэщ технику-мым чыгулэжэ сэнэхъатым клэлэ ныбжьыкклэм зыщыфи-гъасэзэ, дзэм ащэным иуахы-тэ къэсыгъ. Къоклыплэ Чыжэм къулыкъур щыхыгъэ, 1941-рэ илъэсым имэкъуогъу мазэ изэо лъэбжыгъэр тичлэгу щидзыхэу ригъэжыагъ. А мазэм и 22-рэ мафэм тичлэфхэм тхыамыклэ-гъуабэ къафэзыхыщт зэо мэхъаджэм мэшолыгъаер къы-лүлэжыгъэу тыхэгъэгу зыкыри-дзагъ. Я 206-рэ шхончэо дивизи-ем изенитнэ батареэ ирасчет икомандир сержантэу Даур Ибрахимэ апэрэу заом имашлэ пэхъагъ.

Даур Ибрахим.

Хэгъэгу зэошхом итарихъ анахь зэо пхыашэу хэхъагъэхэм ашыщ адэмые клэлэм зэо гъо-гу зэпичыштым егъэжаплэ фэхыгъэр. Псыхыоу Волгэ тет къалэу Сталинград дэжэ щы-клогъэ зэо хылыгъэхэр аухыфэ ахэлэжэна фаеу хъугъэ. Комму-нист хъугъэу заом къылуа-щыш, мээиплэ рагъаджэ. Лейтенантыцлэр илэу связым иротэ икомандир политикэ Иофшлэнымклэ игуадзэу етлани заом Юхыагъы. Курскэ дугам шырегъагъэш, къалэхэу Орел, Белгород шхыафит зышлы-жыгъэхэм ахэтэу Киев нэсы. Генералэу Рыбалкэр зипщэ танк армием хэтэу Польшэм, Германием ащэзао, Берлин штэгъэным, Прагэ шхыафит шлыжыгъэным лыгъэ зэрэ-хэлъыр къащегъэлэагъ.

Тидзэхэр Германием зехъ-хэм, пыир пхыашэу къапэуцу-жыгъ. 1945-рэ илъэсым икълэ-мафэ нэмыц къалэу Вилау дэжэ зэошхо шыкълугъ. Шомыкълэ-а чыплэм къызэрэщычлахы-щтыгъэм фэшлэ пым ар зылэ-клитлупщынэу фэагъэп. Ау ащ игухэлэ тидзэхэм къыдагъэ-хъугъэп. А лъэхъаным танк ро-тэм Ибрахимэ икомандирыгъ. Пчэдыжыкым пым ибронетран-спортер заулэрэ илъэсыдзэ взводрэ Даурыр зипщэ зэ-оллэхэм зэхакъутагъэх. Джаузэ Берлин еклурэ гъогур зэпачы.

Къалэу Бунцлау аштэ зэхъум апэрэхэм ашыщэу Ибрахимэ иротэ ащ дэхъагъ. Пыир зэпы-мыоу къаозэ апэкклэ лыклогъ-тагъэх. Зэкклэм командирым пэгъунэгъоу лагъымэр къы-щызэлэу. Мэшлэ тхыабзэр къы-дэуае, ащ лыпыгъэу адыгэ клэлэм ышхыи, ыбгъи, ыныби, ылакъохэри уз лаем къызе-печыхыгъэх...

Сыхъат зауэлэ тидзэхэм Бунцлау аштэ. Омакхэр къа-лэм пэчыжэ мэхъух. Улагъэхэр зэпымыоу медсанбатым ащэх. Ахэм ашыщхэм апсэ хэкълэ. Къэлэ гъунэм ахэр зыща-гъэтлылгышхэр щатлы. Дау-рым «ихъади» зэо чыплэм къырашыш, нагъэсы зыща-гъэтлылгышхэр. Иджэнэ бгъэш-талэу къырахы лагъымэ къу-тафэр зыпхырыкълэу партби-летыр. Теклоныгъэм имафэ къэсынклэ мэзищ нылэп шы-лэжыр.

Аджалыр къэмысыгъэмэ,

Тхэм къызепегъафэ на-хышлур. А чыплэм къы-нэсы Ростов дэт медици-нэ институтыр къэзыу-хыгъэу, батальоным ивра-чэу Василий Петровыр. «Сяплгы фэхыгъэ офицер-хэм, дзэклогъэ къызэры-клогъэм, Ибрахимэ. Сыгу зыкыредзэ: ныбжьыкклэ, гукъау, бэрэ щылэн фэагъэ. Сетлысыллэ. Ынаплэхэр зэкклэсщых, слэхэр псын-клэу къызэкклэсхыагъы. Къысшлэшыгъэ шылуа, хъаури клэлэр шызгъалэ сшлэи-гъуа? Нахь пытэу наплэхэр нэкум есэфызы-лэх... Зэхэсэшлэ лъыр лынтфэм зэрэрыклогэр. О си Тхэхъу! Псау! Кларэ псау!» — джары ыужклэ Ибрахимэ ныбджэгъушлэу къыфэ-

хъушты урысыллэ врачым къыт-хыжыштыр. Джарэуштыгъэ 1945-рэ илъэсым имзэе мазэ и 11-м дунаим ятлонэрэу къы-техожы адэмые клэлэр.

Ибрахимэ госпиталым псынклэу нагъэсы. Мээитлурэ ныкборэ къалэу Львов къы-шлэзэх. Зэрэхъугъэмклэ, Ибра-химэ военврачэу Василий Петровым дунаим ятлонэрэу къытыригъэхъожыгъ.

Ащ фэдэу лэныгъэ чыплэ зэрифэгъагъэм, псаоу къэнэ-жыным фэзыщагъэм зи ахэ-зымышлыкыштыгъэ адыгэ клэлэр агъэхъужы иполк къы-зэгъэзэжым, дзэклогъэхэм ашыщ къырилуагъ:

— Унасыпышлэ дэд, адрэ ду-наим укыкълэжыгъ.

Нэмыц къалэу Бунцлау дэжэ къышхылагъэр къыфалотагъ. Башэ темышлэу ротэм икоман-дирэу Даурымрэ батальон вра-чэу Петровымрэ зэлу-клагъэх. Бэрэ зэкклэрысынхэу хъугъэп, заор клогъэу. Джыри Рейх-стагыр аштэгъагъэп. Танк кор-пусыр зыкызылэтыгъэ Прагэ Юпылэгъу фэхъунэу агъа-клогъэ. Джащ Ибрахимэ зыхэт ти-дзэклогъэхэр Теклоныгъэ мэфэ-кышхом щыпэгъокълэ.

ЛЭХЪУСЭЖЪ
Хьаджэртбый.

(Джыри къыкълэжыклогъэти).

2010-рэ ИЛЬЭСЫР — КІЭЛЭГЪАДЖЭМИ ИЛЬЭС

ЗыщІэ хэмыкІокІэжъыщтмэ ащыщ

КІэлэгъаджэ! Ар гуыцІэ лъанІ, пшъэрылъ ин ащ гъашІэм щызэшІуихыгъэр, щызэшІуихырэр ыкІи щызэшІуихыщтыр. Цыфым ипІун ылъапсэкіэ нахъ ныбжэ зилэ Іофыгъо щыІэп пІоми ухъукощтэп, сыда пІомэ цыфыр дунаим кызытехъуагъэм щегъэжъагъ пІуныгъэр, гъэсэныгъэр, КІэлэгъаджэр зыщыІэхэр. ЕтІани КІэлэгъаджэныр жъы мыхъурэ сэнэхъат.

Ильэсхэр зэблэкІых, шыІэ-ныгъэр зэхъокІы, ау КІэлэгъаджэр сыдыгъуи къэнжъы. Хэгъэгур зыщыгугъырэри КІэлэгъаджэр ары. Пуныгъэгъэсэныгъэм ицІыфышхоу В.А. Сухомлинскэм игушыІэхэми ар къаушыхъаты: «Хэгъэгум кырыкІошт-пэкІэкІыщтыр КІэлэгъаджэм ылэ илъ, игуфэбагъэ елгытыгъ».

2010-рэ ильэсыр КІэлэгъаджэм и Ильэсэу зыщэгъэнэфэгъэм «КІэлэгъаджэ шъыпкъ» зыфилорэ цІэ лъапІэр бэшлагъэу къэзылэжыгъэу Къоджэшъэо Кърымсад Нухъэ ыпхъум ищытхъу пІоныр, иІофшІакІэ зыфэдэр нэмыкІхэм зэтыбгъэ-шІэныр тефэ. Ильэс 40 Іэпэ-цыпэм нэсыгъэу ащ Адыгэ республикэ гимназиэм хысапымкІэ щырегъаджэх, тикабинетхэр зэготхъу Іоф зэдэтэшІэ.

Хысапыр адрэ предметхэм ялгытыгъэмэ, гъэшІэгъошІоп пІошт, ау ащ фэдэ еплъыкІэп Кърымсади, ригъаджэхэрэми хысапым фыряІэр, ащ нахъ предмет псынклэ щымыІэу къуаІошт.

Урокыр аухыгъэми, одыджын макъэр зэхамыгъгъэм фэдэу КІэлэгъаджэхэм ащыщхэр кабинетым кычІэкІынхэм фэмыгуІэхэу кыыхэкІы. Ахэр къагурымыІуагъэ горэм кІэупчІэх, примерэу е задачеу рагъэ-жъагъэр кІэухым нагъэсы, къаІэкІыгъэхэр зрагъапшэх...

Удэмышъхъахэу, зи хэзыгъэ фэмышІэу правилэхэр зэбгъа-шІэхэмэ, зэкІэлтыкІокІэ гъэнэ-фэгъэу хысапшыным хэлъыр, лъапсэу ащ иІэр кыбгурыІомэ, мы предметыр псынклэ кызыр-рэлфэхъуштыр Кърымсад иКІэлэгъаджэхэм япІожынэу щытэп. ЗэкІэми ягуапэу, егъэ-зыгъэ Іоф хэмылэу хысапыр зэрэрагъашІэрэр умыгъэ-шІэгъон плъэкІырэп. Ащ фэдэ ІофшІакІэм шъэфэу хэлъыр зыфэдэр зэгъашІэ сшІоигъоу КІэлэгъаджэм сылгыплъэу, иурокхэм сачІэсэу езгъэжъагъ. ПредметитІур (адыгабзэр хысапыр) зэпэчыжъэхэми, хысап урокым сызычІэсырэм гухахъо хэзгъуатэщтыгъэ, сэ сиуроки есхыІлэн слэкІынэу кІэ горэ кыхэзгъэщтыгъэ. Адрэ КІэлэгъаджэу мыщ иурок чІэсыхэрэми (нэмыкІ еджапІэхэм къарыкІыгъэхэри, семинархэм къаІолІэгъэ завучхэри, директорхэри зэрахэтхэу) агъэшІэгъон икІун урокым шалъэгъу. Хысап урокыр зыфэдэн фаер пшІэ пшІоигъомэ, мы КІэлэгъаджэм иурок учІэсын фае.

Нафэу зэрэщытмкІэ, ебгъаджэрэмэ шІэныгъэ закъо яотыкІэ КІэлэгъаджэ дэгъу ухъуштэп. КІэлэгъаджэр бзэ-шІон, тІэкІу нэмыІэми, артист-тын, психологын, философын фае, ахэм адыкІыгъоу шІагъы, шъхъэкІэфэныгъы, шІульэгъуи, сэмэркъэуи хэмылхэмэ, ныбжыкІэхэм агурыІоштэп. Мы

зэпстэури Кърымсад зэдехъы, зэдегъэцакІэ.

КІэлэгъаджэ ІэпэІасэм егъаджэкІэ-шыкІэ амалэу ыгъэ-федэрэмэ ащыщхэм такышчы-уцун. Урок пэпчэ пшъэрылты-бэ зэшІуехы: материалыр КІэлэгъаджэхэм агурыбгъэ-Іоныр, ар зыкІащыкІагъэр, зы-щагъэфедэщтыр зэхябгъэ-шыкІыныр, пІуныгъэм иэле-ментхэр еклоу хэбгъэуцонхэр, нэмыкІыбэхэри. А зэкІэ зэдиш-тэу, лыагъэ хэмылэу зэрип-хынхэ, зэригъэкІунхэ елэкІы Кърымсад. Я 5-рэ классым ис КІэлэгъаджэхэм (апэрэу ыджэ-къэкІуагъэхэм) яурок ипэублэ зэдэгущыІэгъу мыр щыщ:

— Непэ шыІакІэр кІын хъугъэ. Шъуянэ-шъуятэхэм кІынклэ ахъщэ кызырагъахъэр пшІуинэрылтыгъу. Джыдэ-дэм шъо шъульэкІыштыр ащ къалэжырэм, шъуфащэфырэм шъушъхъасыныр, ишъумы-тэкъухъаныр ары. Ахъщэ пшІы пшІоигъомэ, мылькы бэу уилэнэу уфаемэ, сьд фэдэ пред-мета дэгъу дэдэу пшІэн фаер? — яупчІы КІэлэгъаджэр.

— Хысапыр ары пшІэн фаер, лыгъаІа, гупшысакІи ары, — кытэдало бэмэ.

— Тэрэз къэшыгуагъэр, ау ар икыуштэп, — лъегъэкІуатэ КІэлэгъаджэм игушыІэ. — Ахэм ягъусэнхэ фае нэмыкІ предметхэри, бзэ зэфэшъаф-хэри пшІэнхэ фае: ныдэлъфыб-зэр, урысыбзэр, нэмыкІ хэ-гъэгубзэхэри.

А шІошъхъуныгъэр КІэлэ-еджакІохэм аригъэштэным, алгыгъэлэсыным пае шыІэны-гъэм кыыхэжыгъэ хъугъэ-шІагъэхэм яхыІлагъэу щысэ-хэр къехъых, ащ япхыгъэ пчъэгъаІэхэр егъэфедэх, зада-чэ цыкІухэр къашІых, КІэлэ-еджакІохэр кыхегъэлажэх, кызыдырегъаІэх...

«Ахъщэм, мылькы анахъ лъаплі зэрэщыІэр сьдэуштэу агурыбгъэІошта мы КІэлэгъаджэ-кІо цыкІухэм?» — сэгупшысэ урокым сьчІэсэу. Лыгъэным, ІофшІэным хилъэсагъэхэр кыхэщыжыгъошІухэп. Си-гупшысэхэр кышІагъэхэм фэ-дэу КІэлэгъаджэм игушыІэхэр зэхэсэхы:

— Икыушт непэ къэтлгы-тагъэр. Джы мафэ къэс тызхэт шыІакІэм тыхэжъугъах, къа-шъуІо: хэта, сыда цыфым ана-хышІу ылгъэгъухэрэр, ыгъэ-лъаплэхэрэр?

— Янэ-ятэхэр, иІахыІхэр, иныбджэгъухэр, иапэрэ КІэлэ-егъаджэ, иун, ишагу, ичІыгу, ихэгъэу, — къапчырэр бэ.

— Адэ ахъщэкІэ пщэфын умылэкІышт баиныгъэу шы-Іэхэр зыфэдэхэр шъошІахэ? — джыри зафегъазэ КІэлэгъаджэ-кІомэ.

— Зи къаІорэп, егупшысэх... КІэлэгъаджэр ІэпыІэгъу къа-фэхъу, иупчІэ нэмыкІу егъэуцэ: — Сьд фэдэ шэнхэ цыфым хэлъын фаехэр? Шъо анахъ

уасэ зэшъутыхэрэр сьд фэдэ-хэр ара?

— ГукІэгъур, шІушІэныр, шъыпкъэныгъэр, зэфэныгъэр, шІульэгъур, — джэуапхэр кызыэкІэлэкІох.

— Къэшыгуагъэм сэри кы-десэгъаштэ, мыхэр зэкІэ шы-Іэныгъэм щыщых, ау ахъщэкІэ пщэфынхэу щытхэп. НэмыкІу къэпІон хъумэ, уасэ яІэп. А шэн шІагъохэр хэти ицІыфыгъэ шапхэхэ хъунхэ фае.

Мыщ фэдэ зэдэгущыІэгъум такыкы зытІуш ныІэп тефэрэр, ау ар КІэлэгъаджэхэмкІэ шІуагъэ зыхахышт гъэсэпэты-дэ псау екы. Джащ тетэу хы-сап зэгъэшІэным ишъэфхэри шыІэныгъэм ишапхэхэу узыб-лэкІы мыхъуштхэри зэхэбла-гъэхэу, зэхэгошагъэхэу ныб-жыкІэхэм апкырэхэх.

КъэІогъэн фае мы КІэлэ-егъаджэм зэкІэ иКІэлэгъаджэ-кІохэм зэфэдэу дэгъоу хыса-пыр зэрамышІэрэр. А лъэны-къори кыдэлъытагъэу иІоф-шІэн егъэпсы. Нэбгырэ пэпчэ шъхъафэу, фэлэкІыштым, иамал кыхыштым телъы-тагъэу гъэцэкІэн реты, ащ елгытыгъэуи оценкэ фегъэуцэ. А шыкІэм КІэлэгъаджэхэр нахъ регъэгугъу, фегъэцфы, мыщы-нэу урокым чІахъэ, иоценки рырагъэу кычІэкІыжы. Ащ фэдэ КІэлэгъаджэхэр адрэ анахъ дэгъухэм акІэхъажъэу, ахэм атекІыжъэуи кызырэхэкІырэр макІэп.

Сэнаушыгъэ зыхэлъ КІэлэ-еджакІохэу хысапыр нахъ куоу зэзыгъашІэ зышІоигъохэм «на-учнэ-ушэтын» кружокым Іоф ащыдешІэ КІэлэгъаджэм.

Пуныгъэ-гъэсэныгъэм анахъ мэхъанэ щызіІэмэ ащыщ КІэлэгъаджэмрэ КІэлэгъаджэ-кІохэмрэ азыфагу зэгурьІо-ныгъэ-зэзэгъыныгъэ илгыныр. ЕтІани ны-тыхэм цыхъэ къып-кышІэным, ахэри яамалкІэ кызыдэбгъэлэнхэм шІогъэ гъэ-нэфагъэ къахы. Ахэр къып-къотхэмэ, КІэлэгъаджэхэр кыодэлъуштых. Бэрэ плъэгъу-щтых ны-тыхэр КІэлэгъаджэм дэжъ къэкІуагъэхэу, гушыІэгъу зэфэхъугъэхэу, урокхэм ачІэхэу.

Урокыр зыщыгъо мыхъуным фэшІ ыгъэфедэщт шыкІэ-амалхэр кыхымыхыгъэхэу, нэ-рылгъэгъу ІэпыІэгъухэр икыоу ымыгъэхъазырыгъэхэу, компь-ютерыр ымыгъэфедэу мы КІэлэгъаджэм урок ытырэр. А

гъэфедэгъэныр, нэмыкІхэри. «КІорэр нэсы, лъыхъорэм къегъоты» зэралоу, Къоджэ-шъаор емызэщыжъэу мэлгы-хъо, къегъоты, кырэплы, зы-фэе лъэаплэм нэсыгъ шІошІэу къэуцуми, непэ зыгъэрэзагъэм неущ ымыгъэрэзэжъ зыхъукІэ, икІэрыкІэу кырегъэжъыжышъ мэлгыхъо.

КІэлэгъаджэм игъэхъагъэ-хэм сыдыгъуи КІэлэгъаджэхэм ягъэхъагъэхэр япхыгъэх. ЕІГЭ-м икІэууххэмкІэ мыщ иКІэлэгъаджэ-кІохэм шІэныгъэ дэгъухэр илгъэ-къэс къагъэлъагъо. Ригъэджа-гъэхэм ащыщхэу хысапым зиІофшІэн езыпхыгъэхэри къэлъытэгъуай. Ахэр КІэлэ-егъаджэх, шІэныгъэлэжыых, экономистых, программистых, бизнесменых...

Къоджэшъаом зэрэригъа-джэхэрэм нэмыкІу ильэс 16 хъугъэу научнэ-методикэ Іоф-шІэнымкІэ директорым игуадз. КІэлэгъаджэхэр ебгъэджэ-жынынхэр, зылгышІэнхэр, бгъэ-дэлонхэр, лгытэныгъэ кызыфяб-гъэшІыныр — шІэныгъэ псау екы. Ежъ тефэрэр шыкІагъэ имыІэу зэригъэцакІэрэм фэдэу КІэлэгъаджэхэми ашІэн фаер амышІэу гупсэфырэп. Тесы-ягъэ, гушыІэ лые хэмытэу дэлпыІэзэ, Іофым шІуагъэу кыкІэкІоштыр зыфэдэр гури-гъаІозэ нэбгырэ пэпчэ дэпсэу.

Къоджэшъэо Кърымсад хэ-гъэгум щызэлъашІагъ, зыцІэ хэмыкІокІэжыщтмэ ащыщ хъугъэ. Ильэс 15 хъугъэу «Уры-сые Федерацием изаслуженнэ КІэлэгъаджэ» зыфилорэ щыт-хъуцІэр ащ ехы. Ар кыфэзы-хыгъэр иІофшІакІэ, ащ фэзы-щагъэр изэхэхыІыкІ, иаыкы.

Кърымсад укІытапх, зы-щытхъужыныр, закыыхыгъэ-щыныр ишэнхэп. Бэрэ ыІоу зэ-хэпхышт: «Зыгорэу сыхъугъа-хэмэ ар зыфэслэгъурэр коллек-тивэу сыдыгъуи пкъэоу кыс-кІэтыгъэр ары, еджапІэм иди-ректорыштыгъэхэу, егъэджен-пІуныгъэ ІофымкІэ зыпшъэ умыкІожын шІэныгъэрэ Іэ-пІэсэныгъэрэ зыпкырылтыгъэ-хэу Серафимов Иларионрэ Быжэ Сыхъатбыйрэ арых».

БгъэшІэгъон закІэу зэхэлъ мы бзылгыфгъэр. Унэм исэу зэлэзэжын фаеу е сымэджэ-щым чІэгъолхъан фаеу врач-хэм кызыраІокІи, ар цыф-ригъашІэрэп, тегушыІэрэп иузи, зи кызыхымыгъэщэу еджапІэм

къэкІо. Ежъ Іэзэгъу фэхъуштэу ылыгътэрэр врачхэр арэп, икІэ-лэеджакІохэр, иІофшІэгъухэр арых нахъ.

Мы коллективым Кърымсад кызыхахъэм адыгабзэкІэ гу-щыІэщтыгъэп: бзэр дэу зэри-шІэрэм шыукІытыхъэщтыгъэ. Ау ащ тетэу бэ ыкыудыныгъэп, охътэ кІэкІым кыкІоцІ ины-дэлъфыбзэ зэригъэшІагъэ. Джы къеджакІи, тхакІи ешІэ, узІэ-пищэу, дахэу адыгабзэкІэ мэ-гушыІэ. Арэуштэу хъуным фэшІ амалэу, къэкІуаплэу щыІэр зэкІэ ыгъэфедэгъ: адыгэбзэ ыкІи адыгэ литературэ урокхэм ачІэсыгъ. КІэлэгъаджэхэм адеджагъ пІоми хъушт. ЕтІанэ адыгэ гъэзетым, журналхэм яджэу ыублагъ, кыгуырымы-Іорэм ренэу кІэупчІагъ. Ады-габзэр дэгъоу зэришІэрэм ишІуагъэкІэ илгыфгъэхэм, икыорыІфхэм адыгэ шэн-хаб-зэхэр нахъ дэгъоу апкырыхъэ-хэу кышъэхэу.

Къоджэшъаохэм, Кърым-садрэ Айдэмыррэ, унэгъо дахэ зэдашІагъэ. Япшъашъэу Мари-нэ Адыгэ республикэ гимназиер дышъэ медалькІэ, Адыгэ къэ-ралыгъо КІэлэгъаджэ институт-ыр диплом плгыжыкІэ кыу-хыгъэх. Ащ кычыІагъэнэжы-гъэу Іоф шешІэ, кандидатскэ диссертациер ытхыгъ, кыгъэ-шъыпкъэжыгъэ, доцент хъугъэ. Джыдэдэм докторскэ диссер-тацием Іоф дешІэ. Ахэм ада-кІоу Адыгэ республикэ гимна-зием информатикэмкІэ шы-регъаджэх. Янэ фэдэу ащи цы-кІэгъэнчъэу Іоф ешІэ, ригъа-джэхэрэми кызырэуатын щыІэп.

ЯкІалэу Казбек АКЪУ-м хысапымкІэ ифакультет кы-уухыгъ, компьютерымкІэ Іазэ. Ар ятэ иІагъо рыІагъу, МВД-м Іоф шешІэ, шъэуищ епІу: Иб-рахым, Къэплъан, Заурбек. Анахыжыыр я 2-рэ классым ихъагъ, адрэхэр джыри еджа-пІэм мыкІохэрэми, хысапыр якІас, адыгабзэкІэ мэгушыІэх.

Кърымсад ишъхъэгъусэу Айдэмыр Ибрахымэ ыкыор ильэсыбэрэ МВД-м щытхъуш-хо пылгъэу Іоф шешІагъ, ныб-джэгъубэ иІагъ, Іоф зыди-шІагъэмэ ашІолъэплагъ. Дуна-ир гушІогъо закІэу зэхэлъэп. БэмышІэу ащ идунай ыхъо-жыгъ, икыорыІф цыкІухэу зыщыгушІукІыштыгъэхэм яхъяр кылыгъэгъужыгъэп. Ахэр къэхъухэмэ, ятэжъ иІа-гъо хэзымыгъэкІокІэщтхэр къазэрэхэкІыштым ицыхъэ телъэу джы янэжъ сабыІмэ аделажэ.

Пуныгъэ-гъэсэныгъэм гъу-напкъэ гори иІахэп: «Икыушт сшІагъэр, зэкІэ згъэцэкІагъэ» пІонышъ укыэуцунэу щытэп. Укыэуцумэ, зэпыупІэ фэшІымэ, шыкІэгъэхшо, пычышхо фэ-хъушт. Ар кызыгурыІорэ КІэлэ-егъаджэу ыкІи ныжъэу Кърым-сад ишІэныгъэрэ игуфэбагъэрэ зытыригошэн икыун иІэшъ, насыпышІоу зельгыжы. Тэри тыфэлъаІо инасып кІыхъэ хъу-нэу, псауныгъэрэ кІуачІэрэ Тхъэм кыырипэсынхэу.

БЛЭГЪОЖЪ Мир.

КІэлэгъаджэ-методист, Адыгэ Республикэм народ-нэ гъэсэныгъэмкІэ изаслу-женнэ ІофышІ.

Адыгэ шъуашэм тинамыс егъэдахэ

Адыгэ лъэпкъ шъуашэм итарихъ, лэшлэгъу зэфэ-шъафхэм дунэе модэм диштэу зэралъытэщыгъэм, тызыхэт лъэхъаным адыгэ шъуашэр зэрагъэфедэрэм, нэмыкI юфыгъохэм атегу-щылэхэу зэрэзэхтхыгъэм тигъэгушлугъ. Адыгэ Республикам и Лъэпкъ музей кыщызылаухыгъэ къэгъэ-лъэгъоныр адыгэ шъуашэм ехылагъ.

Адыгэ Республикам и Лъэпкъ музей идиректорэу Джыгунэ Фатимэ, Адыгеим культурэмкIэ иминистрэ иапэрэ гуадзэу Нафиса Васильевам, культурэмкIэ Министерствэм иотдел ипашэу Шъхэлэхэу Светланэ, АР-м лъэпкъ культурэмкIэ и Гупчэ идиректорэу Къулэ Амэрбий, адыгэ шъуашэм ишын пылхэ ХъацлыкIу Мадинэрэ Нэфышъэ Заремэрэ къэгъэлъэгъоным икызылаухын кыщыгу-щылагъэх.

ХъацлыкIу Мадинэ Къэбэртэе-Бэлъкъарым щепсэу, Нэфышъэ Заремэ Къэрэщэе-Щэрджэсым кыкIыгъ. Адыгэ шъуашэм ахэр зэфышэгъэх, щылэныгъэм еплъыкIэу фырягъэ ялэшлагъэхэмкIэ къа-гуатэ. Дунэе фестивалхэм шыгъуцIэхэр къащыдахыгъэх, тинамыс агъэдэхэным пылтых.

Пэсэрэ лъэхъаным кыпкъырэкIы

Бзылфыгъэ ныбжыкIэу ХъацлыкIу Мадинэ Къэбэртэе-Бэлъ-

Адыгэ Республикам и Лъэпкъ музей къэгъэлъэгъоныр кыщызылаухы.

фежыгъэп. АщкIэ кыгъэлъагъомэ шлоигъуагъэр ижыгъэр лъэхъаным тилъэпкъэгъумэ къаугупшы-сыгъэ шъуашэм теплэу, гъэпсыкIэу илэр кыгъэнэжхэзэ, цыфмэ алъыгъэлэсынхэр ары. Гушылэм пае, оркъым хэушъафыкIыгъэу зифапэщыгъ. Адыгэ шъуашэу ащ зыщилгъэрэр зыгорэушгъэу къахигъэщын ылъэкIыштыгъ.

Модэм дешта?

А упчIэр пэсэрэ лъэхъаным кыщыублагъэу тилъэпкъэгъумэ зэхыхы. Адыгэ шъуашэр апэу зылъэгъурэмэ агъэшлагъоштыгъ, шыкIэу кыфагъотырем зышагъэгъуазэ ашлоигъоу хъакIако къа-кIохэрэри кыхэкIыштыгъэх. Адыгэ шъолырыр модэм лъапсэ фэзышыхэрэм ахалытэщыгъ. ХъацлыкIу Мадинэ зэриорэмкIэ, Кавказым имызакъоу, Тыркуем, Польшэм, Урысыем, нэмыкIэхми

хэр ашыгъэу къэшъуакIохэр пчы-хъэзэхыхэмэ ахэлажэх.

ІэкIэ пшIырэм псэр хэолъхъэ

Къэрэщэе-Щэрджэсым кыкIыгъэ Нэфышъэ Заремэ Дунэе Адыгэ Хасэм изэфэсэу Мыекъуапэ щыкIуагъэм, нэмыкI лъэпкъ зэхыхэхэм илэшлагъэхэр къащигъэ-лгъагъэхэу зауэрэ тылу-кIагъ. Ащ илофшIагъэ Хъа-цылыкIу Мадинэ, СтIашъу Юрэ ябгъапшэмэ, афэдэп.

— Адыгэ пшъашгъэм игупшысэхэр лъэпкъ шъуашэхэмкIэ кысэлотыкIых, — къеIуатэ Нэфышъэ Заремэ. — МастэкIэ удэныр Іэшлэхэу зыми джырэ нэс кыси-Іуагъэп. Адыгэ шъуашэм купкIэу илэр къэгъэнэжхыгъэ, нэмыкI лъэпкъхэм яшэн-хабзэмэ ащышхэри сэгъэфедэх.

— *ШъуашэхэмкIэ лъэпкъхэр зэфэошх, мылкъоу ащ нэIухьэрр макIэп. Ар джырэ уахътэ кыныло кыпицэхъуба?*

— Утхъаусыхэу ушысыныр къезгъэкIухэрэп. Лъэпкъ искусствэм упыль зыхъукIэ, зэхэщэн Іофхэмрэ творчествэмрэ зэгъусэнхэ фае.

— *Зарем, уишъуашэхэр дахэх. Хэта нахъыбэу къагъэушхэрэ?*

— НыбжыкIэмэ сишъуашэхэр нахъ афэгъэхыгъэх. Пшъашгъэу дэкIоштым нысашэм зыфигъэхъа-зыры зыхъукIэ, адыгэ шъуашэр кыыхихэу бэрэ кыхэкIы. Арышъ, ахэм афэдэ пшъашгъэхэр арых апэу сыналэ зытегъэтырэр. Адыгэ шъуашэ пэлчэ зыгорэ кырыпIотэн олъэкIы. Ари кыдэслыгътэзэ, мэстапэр сэгъэлорышIэ. Шъуашэм псэ зэрищыкIагъэри сшыгъупшэрэп.

Пшъашгъэм игупшысэхэр

Адыгэ Республикам и Лъэпкъ музей тычIэтэу къэгъэлъэгъоным теплэ-зэ, сызылукIэгъэ пшъашгъэм кылуагъэр сшIогъэ-шIэгъоныгъ. Ащ нэгъушIоу зеплыхъэ, ыпкIэ ищыгъ, нэр пIэпехы, адыгабзэкIэ зэгъэкIугъэу мэгушылэш, тхъакIумэр егъашIо, гур зэредзэ, уапэкIэ уегъа-плъэ.

Хырахъышгъэу адыгэ шъуашэмэ атешIыхагъэмэ пшъашгъэр яплъы, унагъо ихъанэу уахътэ кы-зекIукIэ, шъуашэу зыщилгъэ шлоигъом ыналэ тыридзагъэу кыгъы-щыхъугъ. Пшъашгъэ нэгъушIом ты-лпылгъэзэ, бизнесменэу Тыгъужэ Заурдин музеим тыщыIуагъ. Лъэпкъ шъуашэмэ осэ ин ащ ари-тыгъ. Урысыем ыкIа Абхъазым язаслуженнэ артисткэу, Адыгеим инароднэ артисткэу Нэхэе Тэмари адыгэ шъуашэмэ яплэу тырихы-лагъ. Лъэпкъ искусствэм пыщагъэмэ адыгэ шъуашэм Іоф «зэрэ-рагъашIэрэр», шъуашэмкIэ лъэп-кыр тыдэ кIуагъэми кызэра-шIэжыгъэр Нэхэе Тэмаре дэгъоу ыушэтыгъ.

Адыгэ Республикам культурэмкIэ изаслуженнэ ІофышIэу, Адыгеим и Къэралыгъо шлухъаф-тын кызыфагъэшъошагъэу СтIашъу Юрэ игуапэу аIуагъэ, гушылэ-Іэгъу афэхъугъ тыхъакIэхэу Хъа-цылыкIу Мадинэрэ Нэфышъэ Заремэрэ.

— Илъэс 200 — 300-кIэ узэкIэ-Іэбжыкынышъ, адыгэмэ ящылэкIэ-псэукIагъэр искусствэм иамалхэм-кIэ кэпIотэныр пшъэрылгъэ кызы-рыкIоп, — еIо СтIашъу Юрэ. — Тилъэпкъэгъумэ яIофшIагъэхэр зэфэдэхэп. Ащ къэгъэлъэгъоныр къегъэбаи. Мадинэ тарихым чыжъэу хэхъагъ, Заремэ джырэ лъэхъаным-рэ адыгэ шъуашэмрэ зэрэпыхы. НэбгыритIуми сафэраз. Ягъушхэр къадэхъунхэу афэсэлэ.

— *Юрэ, о узынылэ ІофшIэныр нэпэ тлэгъурэмэ афэдэп...*

— Сэ адыгэ шъуашэу сшIыхэр-рэр политикэм, шэн-хабзэмэ, мамырныгъэм игъэпытэн, нэмыкIэх-ми афэгъэхыгъэх. Сатыу арыс-шIырэп.

— *Адыгэ шъуашэу пльэгъугъэ-м сыда кIэу угу кырагъэхъагъэр?*

— Ситворчествэ къагъэбаигъ. Гъэзетэу «Адыгэ макъэм» кы-хиутыгъэ статьяу адыгэ шъуашэм и Мафэ тиреспубликэ шы-зэхатшэзэ тшIыным фэгъэхы-гъэм икIлэрыкIэу бэмэ саригъэ-гупшысагъ. Ащ фэдэ мэфэкIхэр зэхарэщх, тэ тахэлэжышгъ.

Адыгэ шъуашэхэр республикэм и Лъэпкъ музей мазэм кыщымы-кIэу кыщагъэлъэгъоштых. Къэра-лыгъо гъэпсыкIэ ялэу зэкъош рес-публикэхэр зэрэпсэхэрэ ащ шы-плъэгъун пльэкIышгъ. ЗэхэщакIо-мэ гъунэ имылэу тафэраз, рагъэ-жыгъэ Іофыр лъагъэкIогъэнэу Тхъэм тафелгъэIу.

ЕМТИЛЪ Нурбий.

Сурэтхэр зэхыхэм кыщыты-рахыгъэх.

Нэфышъэ Заремэ, СтIашъу Юрэ, ХъацлыкIу Мадинэ музей гушылэгъу щызэфэхъугъэх.

къар къэралыгъо университетыр кылухыгъ, химие шIэныгъэхэмкIэ кандидат. Сэнэхъагъэу кыыхихыгъэр искусствэм пэблагъэу щымытми, адыгэ шъуашэмэ яшын ищылэ-ныгъэ рипхыгъ.

— Химиер сшIомыгъэшIэгъо-нэу шыгъэп, — еIо ХъацлыкIу Мадинэ. — Лъэпкъ шIэжым мэхъэнэ ин езытырэ цыфмэ салукIэзэ, си-гупшысэхэр зэблэсхъунхэ фаеу чыпIэ сифагъ. Тинэж-Іужъхэм сачытхъу, яшлушIагъэ лъызгъэ-кIуатэ шлоигъоу уахътэ кызырэ-сэкIуштыгъэр фэдэ сфэхъугъ.

«Жъым щытхъуи, кIэр къаштэ» — адыгэмэ аIо. М. ХъацлыкIум пэсэрэ лъэхъаным адыгэ шъуашэр зэралъытхыгъэм гукIэ зыфигъа-зи, 1993-рэ илъэсым лъэпкъ шъуашэмэ адэлэжъэнэу мастерской кы-зэIуихыгъ. КIэм тетэу Іоф ышIэнэу

искуствэм игъэбгъонкIэ адыгэмэ ІофшIагъэу ялэр агъэлъапIэщыгъ, щысэ тырахыштыгъ.

Я XVIII — XX-рэ лэшлэгъухэм адыгэмэ лъэпкъ шъуашэу зышалгъэ-щыгъэр тIэкIэзэу, кIодыным ищы-нагъо кытшъахырагъэхэу кы-зыщыхъугъэмэ М. ХъацлыкIур аIу-кIэу зэп кызырэхэкIыгъэр. Ащ фэдэ гумэкIыгъохэри кыдилгъытхы, имэстапэ нахъ лъэшэу ыгъэчанэу фежыагъ.

Къэбэртэе-Бэлъкъарым иансам-блэ цIэрыIохэу «Кабардинкэм», «Бэлъкъарым», «Бжъэмыем», нэ-мыкIэхми яартистхэм М. ХъацлыкIум ышIыгъэ шъуашэхэр ашыгъ-хэу сценэ хэхыгъэхэр агъэдахэх. Адыгэу США-м, Тыркуем, Иорда-нием арысхэри М. ХъацлыкIум итворчествэ щыгъуазэх. Адыгэ бзылфыгъэм ышIыгъэ шъуашэ-

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

КыдэзыгъэкIырэр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкъ ІофхэмкIэ,
ІэкIыб къэралхэм
ащыпсэурэ тилъэп-
къэгъухэм адыряIэ
зэпхыныгъэхэмкIэ
ыкIа къэбар жъу-
гъэм иамалхэмкIэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

**Редактор
шъхъаIэр**

**ДЭРБЭ
ТИМУР**

**Редакциер
зыхъыIэр:**
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

редактор шъхъаIэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-
пшъэдэкIыжэ зы-
хырэ секретары:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

**Зыщаушыхъаты-
гъэр:**

Урысые Федерацием
хэутын ІофхэмкIэ,
телерадиокъэтын-
хэмкIэ ыкIа зэлъы-
ІэсыкIэ амалхэмкIэ
и Министерствэ
и Темир-Кавказ
чыплэ гъэлоры-
шIапл, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым кыхиу-
тыхэрэм мышпып-
къагъэу къахафэ-
хэрэмкIэ къэзыт-
хыгъэхэм пшъэдэ-
кIыжэ ахы. Къа-
тхэхэрэмрэ гъэзе-
тым шылажыгъэ-
рэмрэ яеплкъыкIэ
зэтемыфэн ылгъэ-
кIышгъ. Гъэзет-
еджэхэм кыт-
фагъэхыгъэр тхы-
гъэхэр зэхэтыф-
хэрэп ыкIа къэ-
зытхыгъэхэм
алэкIэдгъэхъа-
жыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ІОГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр

4725

Индексхэр

52161

52162

Зак.2464

Хэутыным

узщыкIэтхэнэу щыт

уахътэр

Сыхъатыр 18.00

ЗыщыкIэтхэгъэхэ

уахътэр

Сыхъатыр 18.00